

VILNIAUS UNIVERSITETO MEDICINOS FAKULTETO
VISUOMENĖS SVEIKATOS INSTITUTAS

MAGISTRO DARBAS

VILNIAUS IR KLAIPĖDOS MIESTŲ 5 -8 KLASIŲ MOKINIŲ KOSMETIKOS GAMINIŲ
NAUDOJIMO YPATUMAI

The Using Specificity of Cosmetic Products by 5- 8 Grades' Pupils in Vilnius and Klaipėda
Cities

Leidžiama ginti
Visuomenės sveikatos instituto direktorius
Prof., dr. (HP) Rimantas Stukas

_____
(parašas)

Magistrantas Paulius Norkus

Darbo vadovė Prof., dr. Genė Šurkienė _____
(parašas)

Darbo įteikimo data _____
Registracijos Nr. _____

2017

TURINYS	Psl.
1. SANTRUMPOS IR JŲ PAAIŠKINIMAI	3
2. SANTRAUKA	4
3. ĮVADAS	8
3.1. Darbo objektas	9
3.2. Darbo tikslas	9
3.3. Darbo uždaviniai	10
3.4. Darbo metodai	10
3.5. Darbo rezultatai ir išvados.....	10
3.6. Hipotezė.....	11
3.7. Savarankiškai atlikti darbai.....	11
3.8 Darbo mokslinis naujumas ir praktinė rezultatų reikšmė	11
4. LITERATŪROS APŽVALGA	12
4.1. Kosmetikos gaminių istoriniai aspektai, šiuolaikinės aktualijos ir ateities tendencijos	12
4.2. Kosmetikos gaminių teisinis reglamentavimas, tiekimas ir kontrolė	14
4.3. Kosmetikos gaminių naudojimas ir paplitimas Europoje ir pasaulyje	18
4.4. Kosmetikos gaminių naudojimo koreliacija su visuomenės sveikata ir priemonių pasirinkimo gairės	21
5. Darbo metodika	27
5.1. Tyrimo apimtis, tieriamieji	27
5.2. Tyrimo tipas	27
5.3. Duomenų rinkimas.....	27
5.4. Duomenų analizė	28
6. TYRIMO REZULTATAI	30
6.1. Respondentų charakteristika	30
6.2. Respondentų pasitenkinimo savo veido ir kūno išvaizda įvertinimas	30
6.3. Respondentų rūpinimasis savo išvaizda	32
6.4. Kosmetikos gaminių naudojimas	34
6.5. Mokinių naumonė apie kosmetikos gaminių poveikį odai	44
6.6. Veiksniai, lemiantys kosmetikos priemonių pasirinkimą	45

6.7. Dekoratyvinės kosmetikos naudojimas	47
6.8. Plaukų dažymas	51
6.9. Apsauginių kremų nuo saulės naudojimas	52
6.10. Kosmetikos priemonių nepageidaujamas poveikis	53
6.11. Mokinių žinios apie kosmetikos priemonių naudojimą	56
7. REZULTATŲ APTARIMAS	58
8. IŠVADOS	61
9. PASIŪLYMAI	62
10. LITERATŪROS SĄRAŠAS	63
11. PRIEDAI.....	71

1. SANTRUPOS IR JŲ PAAIŠKINIMAI

Kosmetikos gaminys - tai medžiaga arba mišinys, skirtas išorinėms žmogaus kūno dalims (epidermiui, plaukams, nagams, lūpoms ir išoriniams lyties organams) arba dantims, ar burnos ertmės gleivinei, norint tik arba daugiausia valyti, kvėpinti, pakeisti išvaizdą, apsaugoti, išlaikyti jų gerą būklę arba pašalinti kvapus

Nepageidaujamas poveikis – tai žmonių sveikatai kenksminga reakcija dėl įprasto arba pagrįstai numanomo kosmetikos gaminio naudojimo.

PSO – Pasaulio sveikatos organizacija

ŠS – šansų santykis

PI – pasikliautinis intervalas

GGP – Geros gamybos praktika

COLIPA - Europos kosmetikos, tualetinių reikmenų ir parfumerijos gamintojų asociacija.

VVTAT – Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba.

VNMPI - Valstybinė ne maisto produktų inspekcija prie Ūkio ministerijos

LVAT -Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas

ATPK – LR administracinių teisės pažeidimų kodeksas

JAV – Jungtinės Amerikos Valstijos

LRV – Lietuvos Respublikos Vyriausybė

SAM – Sveikatos apsaugos ministerija

RNP - rimtas nepageidaujamas poveikis

SVV – smulkus ir vidutinis verslas (angl. SME)

EWG – Aplinkos darbo grupė (JAV)

2. SANTRAUKA

Raktažodžiai:

kosmetikos gaminiai, asmens higienos gaminiai, kosmetikos naudojimas, vaikų kosmetika, dekoratyvinė kosmetika, makiažas, alergijos kosmetikai.

Darbo tikslas:

nustatyti Vilniaus ir Klaipėdos miestų 5-8 klasių mokinių kosmetikos naudojimo ypatumus.

Darbo uždaviniai:

1. Nustatyti Vilniaus ir Klaipėdos miestų 5-8 klasių mokinių asmens higienos priemonių vartojimo paplitimą, atsižvelgiant į mokinių lytį ir klasę, kurioje jie mokosi.

2. Nustatyti Vilniaus ir Klaipėdos miestų 5-8 klasių mokinių dekoratyvinės kosmetikos priemonių vartojimo paplitimą, atsižvelgiant į mokinių lytį ir klasę, kurioje jie mokosi.

3. Įvertinti Vilniaus ir Klaipėdos miestų 5-8 klasių mokinių saugaus kosmetinių gaminių naudojimo įgūdžius.

4. Nustatyti pašalinių reakcijų paplitimą Vilniaus ir Klaipėdos miestų 5-8 klasių mokinių tarpe dėl kosmetikos gaminių naudojimo.

Darbo metodai.

Tyrimo tipas- paplitimo tyrimas. 2017 metų sausio- vasario mėnesiais buvo apklausti trijų Vilniaus ir Klaipėdos progimnazijų 5-8 klasių mokiniai (N=789). Anketos sudarytos atskirai mergaitėms ir atskirai berniukams. Mergaičių anketoje pateikti 28 klausimai, o berniukų anketoje- 21 klausimas. Anketinių duomenų įvedimui ir apdorojimui buvo panaudotos EpiData 3.1, SPSS Statistics 17.0 ir Microsoft Excel 2013, WinPepi 11.65 programos. Atlikta duomenų analizė panaudojant aprašomosios statistikos metodus. Duomenys buvo pateikiami lentelėse skaičiuojant absoliučius ir procentinius dažnius. Įverčių tikslumui įvertinti apskaičiuoti pasikliautiniai intervalai 95 proc. PI. Statistinei kategorinių duomenų analizei naudotas Pirsono Chi² testas. Jei tikėtini dažniai mažiau 5, skaičiuotas Fišerio tikslusis testas. Rizikos ir apsauginiams veiksniams įvertinti skaičiuotas šansų santykis (OR). Pasirinktas statistinis reikšmingumo lygmuo $\alpha = 0,05$. Skirtumai laikyti statistiškai reikšmingais, kai $p < 0,05$.

Darbo rezultatai ir išvados.

Didžioji dauguma apklaustų mokinių rūpinasi savo kūno išvaizda. 84 proc. apklaustųjų vartoja kokius nors kosmetikos gaminius. Vilniaus ir Klaipėdos 5-8 klasių mokinių bendras asmens

higienos priemonių paplitimas pakankamai geras. Kasdieninis dantų pastos, muilo naudojimas siekia 92 ir 86 procentus atitinkamai. Didesnis dėmesys turi būti skirtas šių priemonių naudojimo technikos ir trukmės aspektams. Mergaičių, vartojančių asmens higienos priemones, daugiau nei berniukų, pagal klases šių priemonių vartojimo paplitimas panašus. Iš asmens higienos priemonių labiausiai paplitusios burnos ir plaukų priežiūros priemonės. 40 proc. mergaičių kiekvieną dieną naudoja intymios higienos priemones. Tokių mergaičių daugiau 7-8 klasėse nei 5-6 klasėse.

Iš dekoratyvinės kosmetikos priemonių tarp apklaustų mergaičių labiausiai paplitęs lūpų blizgis ir blakstienų tušas. Kasdien vartojančių dekoratyvinę kosmetiką daugiau 7-8 klasių mergaičių nei 5-8 klasių. Trečdalis mergaičių dekoratyvinę kosmetiką vartoja ypatingom progom. Dauguma apklaustųjų dekoratyvinę kosmetiką vartoja dėl grožio.

Mokinių žinios apie kosmetikos gaminių galimą neigiamą poveikį sveikatai ir jų gebėjimas suprasti ant kosmetikos gaminių pakuočių pateikiamą informaciją nėra tinkamas, o kosmetikos gaminių naudojimo būdai bei pasirinkimas abejotini. Gana daug mergaičių skolinasi makiažo priemones, dažna naudoja savo priemonę iki ji pasibaigia, neatsižvelgiant į priemonės galiojimo laiką. Berniukai apskritai dažnai nurodo, kad jiems nerūpi kosmetikos priemonės savybės. Tik trečdaliui apklaustųjų svarbi kosmetikos priemonių kokybė.

Pusei apklaustųjų yra buvę, kad kosmetikos priemonės netiko. Tokių mokinių daugiau besimokančių 7-8 klasėse nei 5-6 klasėse. Kosmetikos priemonių pašalinio poveikio struktūroje vyrauja odos bėrimai ir odos išsausėjimas.

SUMMARY

Keywords:

Cosmetics, personal hygiene products, cosmetics use, children's cosmetics, decorative cosmetics, makeup, cosmetics allergy.

Research objective:

To evaluate the prevalence of cosmetics use among 5th-10th grade schoolchildren in the Vilnius and Klaipėda cities and assess their safe choice of cosmetics.

The main goals:

- 1. To evaluate the prevalence of personal care means use and its frequency among 5th-8th grade schoolchildren in the Vilnius and Klaipėda cities according to their age and gender.*
- 2. To evaluate the prevalence of beauty cosmetics means use and its frequency among 5th-8th grade schoolchildren in the cities of Vilnius and Klaipėda according to their age and gender.*
- 3. To evaluate the skills of the safe use of the cosmetics among 5th-8th grade schoolchildren in the cities of Vilnius and Klaipėda.*
- 4. To determine the prevalence of the side effects due to use the cosmetics among 5th-8th grade schoolchildren in the cities of Vilnius and Klaipėda.*

Methods:

Study type – study of prevalence. The study was performed in 5th-8th grades of 3 progymnasiums in the cities of Vilnius and Klaipėda during October – November, 2016 and January 2017. Cluster sampling was used for the study (N=789). Different questionnaires for girls and boys were designed. Questionnaires for girls included 28 questions and questionnaire for boys –for 21. For data collections and analysis was used the EpiData 3.1, , SPSS Statistics 17.0., Microsoft Excel 2013, Winpepi 11.65. Performed data analysis using descriptive statistical methods. To evaluate the statistical significance of differences between categorical variables Pirson Chi square was used as well as Fisher's exact test when the expected values in a cell of a contingency table are below 5. Logistic regression models were created, from which odds ratio were received and calculated 95 % of confidence intervals. The difference was considered statistically significant when $p < 0,05$.

Results and conclusion:

The majority of pupils surveyed take care of their body image. 84 percent of surveyed pupils use some kind of cosmetic products. The overall prevalence of personal hygiene of pupils of 5th to 8th grade in the cities of Vilnius and Klaipėda is well enough. Daily use of toothpaste and soap reaches 92 and 86 percent respectively. Greater attention should be given to the technical and duration aspects of use of these products. Girls using personal hygiene products exceed boys respectively. Instead the prevalence of these products usage is similar among classes evaluated. The most common personal hygiene products are mouth and hair care products. 40 percent of girls use intimate hygiene products every day. The amount of those girls is higher in grades 7th to 8th than in grades 5th to 6th.

The most common products of decorative cosmetics used by girls surveyed are lip gloss and mascara. Daily use of decorative cosmetics is more frequently monitored among girls of grades 7th to 8th than of grades 5th to 8th. It is found that one-third of girls is using decorative cosmetics on special occasions. Most of the respondents use decorative cosmetics for beauty purposes.

Pupils' knowledge of cosmetics potential damage to their health and their ability to understand the cosmetics packaging information of its contents is inadequate as much as the methods of cosmetics use and choices are questionable. Many of girls surveyed often borrow makeup products and use them until expired, regardless the expiry date. On the other hand boys generally specify that they do not care about the properties of cosmetics. Only one third of respondents care for the quality of cosmetic products.

Half of the respondents claimed that they had used unsuitable cosmetic products. The percentage of those pupils is higher in grades 7th to 8th than in grades 5th to 6th. The prevailing side effects of cosmetic products are dry skin and various skin rashes.

3. ĮVADAS

Asmens higienos, gražinimosi, kvėpinimosi ritualai lydi žmones nuo pat civilizacijos ištakų, bet tik XX amžiuje kosmetika ėmė sparčiai tobulėti, produktai įgijo aiškias funkcijas, susirūpinta priemonių saugumu [1, 2]. Kosmetikos priemonės ne tik leidžia gražintis, bet ir suteikia galimybę geriau rūpintis savo sveikata, siekti tausojamą efektą per asmeninę higieną, odos priežiūrą. Pabrėžtina, kad pastarasis siekis galimas tik jei dekoratyvinės kosmetikos, asmens higienos priemonių naudojimas yra tinkamai įkomponuotas į mūsų kasdieną ir naudojamos tik saugios priemonės [3, 2]. Kosmetikos gaminyje - tai medžiaga arba mišinys, skirtas išorinėms žmogaus kūno dalims (epidermiui, plaukams, nagams, lūpoms ir išoriniams lyties organams) arba dantims, ar burnos ertmės gleivinei valyti, kvėpinti, pakeisti išvaizdą, apsaugoti, išlaikyti jų gerą būklę arba pašalinti kvapus [4]. Medžiaga arba mišinys, skirtas ryti, įkvėpti, švirkšti ar implantuoti į žmogaus kūną, nelaikomi kosmetikos gaminiiais [5]. Dar visai neseniai kosmetikos prieinamumas buvo ribotas, ji buvo suprantama labiau kaip prabangos prekė. Pavyzdžiui Lietuvoje muilo, pagrindinio higienos garanto, pirmosios dirbtuvės įsteigtos XIX a. pradžioje, bet tik XX a. trečiajame dešimtmetyje įsteigimi muilo fabrikai Kaune, Klaipėdoje ir Panevėžyje [6, 7]. Dažnai asmens higienai naudojamos priemonės buvo paruošiamos abejotinomis sąlygomis iš parankinių, kartais net pavojingų sveikatai priemonių. Plačiai pagarsėjęs atvejis, kai 1901 m. JAV gamintojas, žadėdamas pirkėjui stebuklingą poveikį, pagamino ir siūlė įsigyti muilą su arsenu [8, 9] (priedai, paveikslas Nr.1), kas kėlė didžiulį pavojų gyvybei bei tapo nuplikimų, stiprių uždegiminių reakcijų priežastimi. Siekiant pažaboti neatsakingus kosmetikos gamintojus JAV pirmoji pasaulyje 1938 metais pradėjo reguliuoti kosmetikos gamybą, kad ši būtų saugi vartotojų sveikatai [10]. Europos Sąjungoje kosmetikos direktyva buvo priimta 1976 metais [11]. Šiuo metu Lietuvoje ir visoje Europos Sąjungoje kosmetikos rinka reguliuojama „Europos lygiu“ ir vienas pagrindinių reguliacinių dokumentų yra 2009 m. lapkričio 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1223/2009 dėl kosmetikos gaminių [12, 13]. Europa yra kosmetikos priemonių gamybos pasaulio lyderė ir gaminanti bei dominantė juo eksportuojanti į kitas pasaulio šalis [13]. Griežtėjanti reguliacija bei didėjanti konkurencija skatina gamintojus užtikrinti kosmetikos priemonių saugą ir kokybę. Mokslo laimėjimai molekulinės biologijos, dermatologijos, mikrobiologijos, toksikologijos ir kt. srityse, leidžia kosmetikos gamintojams ieškoti efektyvesnių ir inovatyvių sprendinių [7]. Netoliaruojami gamintojų bandymai manipuluoti, nesilaikyti

galiojančių teisės aktų, ar sau palankiai traktuoti nustatytus tiekimo ir gamybos reikalavimus. 2015 m. (9 mėn.) dėl kosmetikos gaminių VNPTI atliko 164 patikrinimus, iš kurių 49 (29,9 proc.) atvejais nustatyti pažeidimai, patikrino 1146 kosmetikos gaminių tipus, iš kurių 189 - uose (16,50 proc.) rasti pažeidimai, nustatė, kad saugos reikalavimų neatitiko 64 (5,5proc.) kosmetikos gaminių tipai bei ženklavimo reikalavimų neatitikimų rasta 155 - uose (13,3proc.) kosmetikos gaminių tipuose. Per 2015 m. 9 mėn. VNPTI surašė 27 ATPK pažeidimų protokolus, o atsakingiems asmenims skirti 4 įspėjimai ir 23 pinigines nuobaudos. Iš rinkos pašalinti 2 pavojingi kosmetikos gaminiai, o patikrinimo medžiaga pateikta VVTAT, kuri skyrė pinigines baudas [5]. Viena svarbesnių teisinių išvadų padaryta 2012 kovo 08 d., kai Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas priėmė nutarimą, kad atsakomybei už pavojingo produkto pateikimą į rinką pasekmės (pvz apsinuodijimas, alergija ir pan.) nėra būtinos ir teisinei atsakomybei pareikšti užtenka konstatuoti pavojingo produkto pateikimo į rinką faktą, arba nustatyti, kad nevykdomi kontroliuojančių institucijų įpareigojimai užtikrinti į rinką teikiamo produkto būtų saugumą [3]. Vertindamas kosmetikos gaminių ženklimą ir tiekimą papildomai LVAT pabrėžė, kad vaikai ir senyvo amžiaus žmonės yra didesnės rizikos grupė, nes per jų neatidumą minėti gaminiai gali būti panaudoti netinkamai, ar ne pagal paskirtį [3]. Kyla abejonių, ar apskritai vaikai ir paaugliai pakankamai informuoti apie tinkamą kosmetikos priemonių pasirinkimą bei naudojimą ir ar tinkamai suformuoti jų asmens higienos įpročiai. Išankstiniais duomenimis, 2016–2017 mokslo metų pradžioje Lietuvoje bendrojo ugdymo mokyklų 5–8 klasėse mokėsi 106880 mokinių [14] (priedai, paveiksas Nr. 4). Išvados iš atskirų mokyklų kasmetinių mokinių profilaktinių sveikatos tikrinimų rodo, kad yra mokyklų, kurių tik apie 13,6 proc., ar net mažiau, mokinių dantų ir žandikaulių būklės įvertinimas – sveiki [15]. Kosmetikos, ypač dekoratyvinės, naudojimas laikytinas ir emocinės savijautos atspindžiu, nes mokiniai ją naudoja siekdami būti patrauklesni, vyresni bei populiariesni draugų tarpe. Neramu, kad turime regionų, kur 5-8 klasių mokinių su psichikos ir elgesio sutrikimais dalis siekia net 6,2 proc [16]. Nors kosmetikos naudojimas auga, o tinkamų asmens higienos įgūdžių ir įpročių suformavimas vaikams kelia abejonių, tačiau tyrimų šia tematika tiek Lietuvoje, tiek visame pasaulyje stokojama. Tai tik rodo atlikto tyrimo aktualumą.

3.1. Darbo objektas:

Vilniaus ir Klaipėdos miestų 5-8 klasių mokiniai.

3.2. Darbo tikslas:

nustatyti Vilniaus ir Klaipėdos miestų 5-8 klasių mokinių kosmetikos naudojimo ypatumus.

3.3. Darbo uždaviniai:

1 Nustatyti Vilniaus ir Klaipėdos miestų 5-8 klasių mokinių asmens higienos priemonių vartojimo paplitimą, atsižvelgiant į mokinių lytį ir klasę, kurioje jie mokosi.

2. Nustatyti Vilniaus ir Klaipėdos miestų 5-8 klasių mokinių dekoratyvinės kosmetikos priemonių vartojimo paplitimą, atsižvelgiant į mokinių lytį ir klasę, kurioje jie mokosi.

3. Įvertinti Vilniaus ir Klaipėdos miestų 5-8 klasių mokinių saugaus kosmetinių gaminių naudojimo įgūdžius.

4. Nustatyti pašalinių reakcijų paplitimą Vilniaus ir Klaipėdos miestų 5-8 klasių mokinių tarpe dėl kosmetikos gaminių naudojimo.

3.4. Darbo metodai:

Tyrimo tipas- paplitimo tyrimas. 2017 metų sausio- vasario mėnesiais buvo apklausti trijų Vilniaus ir Klaipėdos progimnazijų 5-8 klasių mokiniai (N=766). Anketos sudarytos atskirai mergaitėms ir atskirai berniukams. Mergaičių anketoje pateikti 28 klausimai, o berniukų anketoje- 21 klausimas. Anketinių duomenų įvedimui ir apdorojimui buvo panaudotos EpiData 3.1, SPSS 13.0. ir Microsoft Excel 2013, Winpepi 11.65 programos.

3.5. Darbo rezultatai ir išvados:

Vilniaus ir Klaipėdos 5-8 klasių mokinių bendras asmens higienos priemonių paplitimas pakankamai geras. Didesnis dėmesys turi būti skirtas šių priemonių naudojimo technikos ir trukmės aspektams. Mergaičių dekoratyvinės kosmetikos paplitimas, vertinant pagal klases kuriose mokosi respondentės, augantis. Ypatingai daug respondenčių nurodo, kad kosmetikos priemonių naudojimo priežastis susietas su jų nepakankama saviverte, nepasitikėjimu savimi, klasėje dominuojančių mergaičių įtaka. Dažnai mergaitės nurodo, kad yra nepatenkintos savo išvaizda, o kosmetikos priemonėmis bando maskuoti savo esamus ar įsivaizduojamus odo trūkumus. Mano tyrimas parodė, kad mokinių žinios apie kosmetikos gaminių galimą neigiamą poveikį sveikatai ir jų gebėjimas suprasti ant kosmetikos gaminių pakuočių pateikiamą informaciją, nėra tinkamas, o kosmetikos gaminių naudojimo būdai, pasirinkimas abejotini. Gan daug mergaičių skolinasi makiažo priemones, dažna naudoja savo priemonę iki ji pasibaigia, neatsižvelgiant į priemonės galiojimo laiką. Berniukai apskritai dažnai nurodo, kad jiems nerūpi kosmetikos priemonės savybės. Verčia sunerimti, kad tik 29,28 proc. mokinių teigia, kad niekada neturėjo pašalinio poveikio (odos sudirgimo, išbėrimo ir pan.) po kosmetikos gaminio panaudojimo.

3.6. Hipotezė:

Kosmetikos gaminių naudojimas mokinių tarpe populiarėja ankstyvame amžiuje, bet jų pasirinkimo, saugaus naudojimo įpročiai abejotini, o higienos įpročiai prastai suformuoti.

3.7. Savarankiškai atlikti darbai:

Surinkta, įvertinta ir atrinkta literatūra. Apsibrėžtas tyrimo tikslas ir uždaviniai. Paruoštos anketos, gauti tėvų sutikimai (mokyklai pareikalavus) ir atlikta respondentų apklausa. Sutvarkyti, sukoduoti ir įvesti duomenys. Atlikta duomenų analizė ir rezultatų aptarimas, padarytos išvados, pateikti pasiūlymai

3.8. Darbo mokslinis naujumas ir praktinė rezultatų reikšmė:

Iš apžvelgtos mokslinės literatūros darytina išvada, kad, nepaisant temos aktualumo (didėjantis kosmetikos priemonių naudojimas, teisiniai procesai ir nuobaudos kai kurių gamintojų bei platintojų veiksmų atžvilgiu, prasti mokinių profilaktinių patikrinimų rezultatai), duomenų ir tyrimų apie kosmetikos gaminių naudojimą paauglių tarpe stygius, turimos informacijos fragmentiškumas. Gauti rezultatai bus naudingi ruošiant praktinius - edukacinius mokymus mokiniams, planuojant profilaktines sveikatos intervencijas. Papildomai šis tyrimas bus naudingas būsimiems, didesnės apimties paauglių sveikos gyvensenos tyrimams.

4. LITERATŪROS APŽVALGA

4.1. Kosmetikos gaminių istoriniai aspektai, šiuolaikinės aktualijos ir ateities tendencijos

Odos priežiūros, gražinimo priemonės ir su tuo susieti ritualai siekia žmonijos ištakas. Archeologiniai kosmetikos naudojimo įrodymai siekia senovės egiptiečius, kai kasdienei odos priežiūrai buvo naudojami aromatizuoti aliejai ir tepalai, skirti valyti bei minkštinti odą, saugoti ją nuo saulės ir vėjo, paslėpti kūno kvapus [8, 17]. Makiažas aplink akis taip pat tapo senovės Egipte įprasta grožio išraiška, kuri, buvo tikėta, kad dar ir apsaugo nuo piktųjų dvasių bei pagerina regėjimą [8]. Svarbi ne tik gražinimosi ar ritualinė kosmetikos paskirtis, bet ir jos teigiama įtaka asmens higienai. Jau senovės Egipte buvo naudojami ir pemziniai odos šveitikliai ar paprasčiausi apsitrinimai smėliu prieš maudynes [18]. Šiais laikais intensyviai naudojamos tokios priemonės, kaip antakių pieštukai, plaukų, lūpų dažai jau buvo sugalvoti ir naudoti senovės egiptiečių [8].

Žodis kosmetika kildinamas iš lotinizuoto graikiško žodžio “kosmetike” (tekhne) ir reiškia “pasiruošimas grožiui”, “puošimo menas” [18]. Svarus senovės graikų indėlis kosmetikos istorijoje, nes čia kosmetikos priemonės vieni pirmųjų pradėjo naudoti visi visuomenės sluoksniai [18,19]. Platesnis kosmetikos naudojimas išryškino ir jos saugos aktualiją – tuo metu populiariai priemonei, skirtai veido balinimui, buvo naudota pudra su dideliu kiekiu toksiško švino. Apskritai saugių kosmetikos priemonių naudojimo problema išlieka iki pat 1938 m., kai JAV pirmoji išleido pirmuosius reguliacinius potvarkius.

Žlugus Romos imperijai, bažnyčia uždraudė dekoratyvinę kosmetiką. Rūpinamasis grožiu buvo laikomas netinkamu užsiėmimu, o graži moteris – velnio tvariniu ir gundytoja [26]. Jau vėlyvaisiais viduramžiais nuomonė apie moters grožį palaiapsniui ėmė keistis. Turtingos damos pradėjo rūpintis savo išvaizda. Grožio idealu tapo ryškių veido bruožų moteris, todėl jos aukštino kaktą, pešiojo antakius ir blakstienas [8, 20].

Viduramžių asmens higiena nebuvo tokia užleista kaip gražinimasis. Buvo priimta valytis dantis, plauti prieš valgį rankas, maudytis, tačiau apgailėtina situacija buvo su atliekų tvarkymu. Pastaroji priežastis sąlygojo žiurkių populiacijos išaugimą, o kombinacijoje su nauju *Yersinia pestis* štamo atsiradimu ir 1347 – 1351 m. buboninio maro pandemija, kurios metu išmirė trečdalis Europos gyventojų, t. y. apie 34 milijonus žmonių [21, 22].

Renesanso laikotarpiu stebimas kosmetikos naudojimo atgimimas. Tų laikų vienuolis A. Firencuola traktate „Apie moters grožį“ aprašė idealios moters išvaizdą: kakta du kartus aukštesnė

už jos plotį, užima trečdalį veido, veidas ovalus, nosis vidutinio ilgio, plona, be kuprelės, burna maža, lūpos taisyklingos formos, antakiai tamsūs, šilkiniai, ties viduriu platesni, akys didelės, tamsios ir šiek tiek iškilios. Vokai ir akiduobių oda balta. Blakstienos nei per daug tamsios, nei per daug ilgos, nei per daug tankios [8, 19, 23].

Kosmetikos pramonės pakilimas prasidėjo 20-ojo amžiaus pradžioje. Pačioje 1900-ųjų pradžioje viena populiariausių gražinimosi priemonių buvo veido balinimas. Blyški oda buvo siejama su turtu, kai žmonės neturėjo leisti laiką gamtoje, dirbti laukuose ir tokiam įvaizdžiui pasiekti buvo naudojamos veido balinimo priemonės, kurių sudėtyje buvo net arseno [8]. Pramogų pramonė suvaidino svarbų vaidmenį dar labiau išpopuliarinant kosmetikos priemones. XX a. pradžioje gražinimosi mados buvo diktuojamos garsių baleto ir teatro žvaigždžių, o vėlesniais laikais svarbų vaidmenį čia suvaidino Holivudas. Taip kosmetika išplito visose pasaulio kultūrose ir tapo šių dienų kasdienos priemone [8, 17].

Šiuolaikinės moterys labiau nei vyrai linkusios savo kasdienoje išbandyti kuo įvairesnes odos ir plaukų priežiūros priemones. Iš tiesų tik 4 proc. moterų nurodo, kad jos nenaudojo kokio nors dekoratyvinės kosmetikos gaminio per pastaruosius tris mėnesius. Labiausiai jos linkusios naudoti makiažą, kuris išryškina akis ir lūpas, arba priemones veido odos išlyginimui. Šiuolaikinių vyrų tarpe dekoratyvinės kosmetikos naudojimas gerokai mažiau paplitęs. Daugiau nei pusė jų teigia, kad nenaudojo kokios nors dekoratyvinės kosmetikos per pastaruosius tris mėnesius [24]. Kiek kitokia situacija yra su asmens higiena ir priemonių, skirtų kūno gaiviam kvapui išlaikyti, naudojimu. Šiuolaikiniai žmonės skiria daug laiko ir pastangų asmens higienai, kūno švarai bei siekia, kad jų oda atrodytų ir kvėpėtų ypatingai gerai. Apie 70 proc. suaugusių vyrų ir moterų teigia, kad kiekvieną dieną naudoja dezodorantus, odekolonus ar kvėpalus, o kasdieniniam gražinimuisi iki valandos skiria apie 45 proc. moterų ir 30 proc. vyrų [24], (piedai, paveikslas Nr.3).

Ateities kosmetikos vedliu laikoma neurokosmetikos kryptis. Tai priemonės, turinčios savo sudėtyje ingredientus, galinčius veikti nervų galūnes, ir skirtos neurologinei stimuliacijai taip aktyvuojant norimus odos procesus. Ši nauja kosmetikos rūšis galės veiksmingai malšinti skausmą ar sudirgimą, paskatinti odos atsinaujinimą. Teigiama, kad tokios priemonės padės kovoje su raukšlėmis, odos šiurkštumu, kai kosmetikos gaminio ingredientai veiks beta-endorfinų produkciją, įtakos kolageno, elastino sintezę. Malanino sintezę inhibuojantys kosmetikos priemonių ingredientai gebės sumažinti tamsiųjų dėmių plotą ir pigmentaciją [22, 26, 27].

Taigi, nuo seno žmonės siekė būti sveiki bei patrauklūs, o kosmetikos ir asmens higienos priemonės padėdavo tuos siekius įgyvendinti. Šių laikų aktualijos ir ateities tendencijos tik dar labiau įtvirtina kosmetikos gaminių poreikį ir kasdieninį jų naudojimą.

4.2 Kosmetikos gaminių teisinis reglamentavimas, tiekimas ir kontrolė

Kyla daug klausimų ir abejonių ar iš kosmetikos priemonių laukiamas efektas tikrai atitinka gamintojų deklaracijas ir vartotojų lūkesčius. Teigiama, kad kosmetikos cheminių priemonių industrijos savireguliacija nėra pajėgi apsaugoti vartotojus, jiems dažnai trūksta žinių apie cheminių priemonių naudojimą ir jų toksiškumą, tap pat dažnai pamirštama vertinti ilgalaikį poveikį sveikatai. Pasitaiko, kai kosmetikos industrijos savireguliacinių institucijų nuomonė nesutampa su valstybinių institucijų ir ekspertų išvadomis [28].

Siekiant pažaboti neatsakingus kosmetikos gamintojus ir užtikrinti vartotojų saugumą, JAV 1938 metais pirmoji pasaulyje pradėjo reguliuoti kosmetikos priemonių gamybą [10].

Šiuo metu Lietuvoje galioja šie teisės aktai, tiesiogiai ar netiesiogiai reguliuojantys kosmetikos gaminių gamybą, tiekimą ir užtikrinantys jų kontrolę:

- Lietuvos Respublikos Konstitucija

Lietuvos Respublikos Konstitucija - 1992 m. spalio 25 d. referendumu priimtas pagrindinis Lietuvos įstatymas, reglamentuojantis pamatinius Lietuvos valstybės ir visuomenės gyvenimo aspektus. Konstitucija (lot. *constitutio*- „nustatymas“) yra pagrindinis valstybės įstatymas, turintis aukščiausią teisinę galią, nustatantis Lietuvos politinės, teisinės ir ekonominės sistemos pagrindus. Joje įtvirtinta demokratinė santvarka, valdžios institucijos, valdžių padalijimo principas. Konstitucinį teisingumą ir priežiūrą vykdo Konstitucinis Teismas [29].

- Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. birželio 26 d. nutarimas Nr. 600 “Dėl 2009 m. lapkričio 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1223/2009 (toliau – Reglamentas) dėl kosmetikos gaminių įgyvendinimo”.

Šiuo nutarimu LRV įgyvendindama direktyvą (nuo 2013 m. liepos 11 d.), nutarė:

- ✓ paskirti SAM koordinuoti su Reglamente nacionalinėms kompetentingoms institucijoms nustatytų užduočių vykdymu susijusią kitų valstybės institucijų veiklą ir pagal kompetenciją teikti Europos Komisijai Reglamente numatytą informaciją;
  - ✓ pavesti visuomenės sveikatos centrams apskrityse vykdyti ūkio subjektų priežiūrą, sekti, kaip laikomasi kosmetikos gaminių geros gamybos praktikos pagal Reglamento 8 straipsnio, 11 straipsnio 3 dalies ir 22 straipsnio 2 pastraipos nuostatas. Pagal kompetenciją atlikti Reglamento 25 straipsnio 1 dalies a punkte, 28, 29 ir 30 straipsniuose nustatytas nacionalinės kompetentingos institucijos funkcijas;
  - ✓ pavesti Vilniaus visuomenės sveikatos centrui atlikti Reglamento 13 straipsnio 5 dalyje, 23 straipsnio 2, 3, 4 ir 5 dalyse, pagal kompetenciją 24 straipsnyje, 25 straipsnio 1 dalies k punkte, 38 straipsnio 4 pastraipoje nustatytas nacionalinės kompetentingos institucijos funkcijas;
  - ✓ pavesti Valstybinei ne maisto produktų inspekcijai prie Ūkio ministerijos atlikti Reglamento 5 straipsnio 2 ir 3 dalyse, 6 straipsnio 3 ir 5 dalyse, 7 straipsnyje, 11 straipsnio 3 dalyje, 12 straipsnyje, 13 straipsnio 5 dalyje, pagal kompetenciją 20 straipsnyje, 22 straipsnio 1 pastraipoje, pagal kompetenciją 24 straipsnyje, 25 straipsnio 1 dalies b–l punktuose ir 2–7 dalyse, 26, 27 straipsniuose, pagal kompetenciją 28, 29, 30, 37 straipsniuose nustatytas nacionalinės kompetentingos institucijos funkcijas;
  - ✓ pavesti Valstybinei vartotojų teisių apsaugos tarnybai vykdyti Reglamento 20 straipsnyje nustatytų kosmetikos gaminių reklamos reikalavimų laikymosi priežiūrą;
  - ✓ pavesti SAM, vykdant Reglamento 22 straipsnio 4 pastraipoje nustatytą prievolę, ne rečiau kaip kas ketverius metus organizuoti nacionalinių kompetentingų institucijų vykdomos kosmetikos gaminių priežiūros pagal Reglamento reikalavimus svarstymą bei vertinimą ir rezultatus pateikti kitoms Europos Sąjungos valstybėms narėms ir Komisijai bei sudaryti galimybę su jais susipažinti visuomenei [36].
- 2009 m. lapkričio 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1223/2009 dėl kosmetikos gaminių.

Šis Reglamentas priimtas kaip nauja 1976 m. liepos 27 d. Tarybos direktyvos 76/768/EEB redakcija, nes dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su kosmetikos gaminiais, derinimo kelis

kartus, pastaroji buvo reikšmingai pakeista ir toliau buvo rengiamasi daryti papildomus pakeitimus. Šiuo reglamentu įtvirtinamos kosmetikos reguliavimo sistemos dalys, rinkai pateikiamų gaminių kontrolė, visapusiškai derinamos Bendrijos taisyklės, kad būtų sukurta kosmetikos gaminių vidaus rinka ir užtikrinta žmonių sveikatos apsauga. Šis reglamentas taikomas tik kosmetikos gaminiams ir netaikomas vaistams, medicinos priemonėms arba biocidiniams produktams [4].

- Lietuvos standartas (LST EN ISO 22716:2008). Kosmetikos gaminiai. Geros gamybos praktika. Geros gamybos praktikos vadovas.

Šis dokumentas pateikia kosmetikos gaminių gamybos, kontrolės, sandėliavimo ir vežimo gaires [33].

- 2013 m. liepos 10 d. ES komisijos reglamentas (ES) Nr. 655/2013.

Šiuo dokumentu nustatomi bendrieji teiginių apie kosmetikos gaminius kriterijai ir nurodoma, kad jie taikomi teiginiams, kurie yra tiesiogiai arba netiesiogiai susiję su gaminio savybėmis bei funkcijomis ir yra naudojami ženklinant, tiekiant rinkai ir reklamuojant kosmetikos gaminius. Reglamentas (ES) Nr. 655/2013 nustato 6 pagrindinius kriterijus teiginiams apie kosmetikos gaminius:

- ✓ Teisinė atitiktis. Apibrėžia teiginių teisinį pagrindą;
- ✓ Tiesa. Nurodo, kad teiginiai apie kosmetikos gaminį turi atitikti faktinius rodiklius. Apibrėžia, kad nuomonė nėra patikrintas teiginys;
- ✓ Pagrindimas įrodymais. Nurodo, kad teiginiai apie kosmetikos gaminį turi būti pagrįsti įrodymais. Draudžia klaidinti vartotoją;
- ✓ Sąžiningumas. Nurodo, kad naudoti galima tik tuos teiginius apie gaminio veiksmingumą, kuriuos galima paremti įrodymais;
- ✓ Teisingumas. Nurodo, kad teiginiai apie kosmetikos gaminį turi būtų objektyvūs, kad būtų teisėtai naudojamos kosmetikos gaminių sudedamosios dalys ir jos ar visas gaminys nekeltų pavojaus;
- ✓ Pagrįstų sprendimų priėmimas. Nurodo naudoti tik aiškius ir suprantamus teiginius apie gaminį. Nurodo, kad rinkodaros pranešimai turi būti adaptuoti pagal tikslinę grupę (pvz skirtingo amžiaus, lyties ir pan.) [29].

- ES komisijos įgyvendinimo sprendimas 2013/674/ES (toliau - Sprendimas) dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1223/2009 dėl kosmetikos gaminių I priedo gairių.

Šiame Sprendime išdėstomos gairės, kurios padės įmonėms laikytis Reglamento (EB) Nr. 1223/2009 I priede nustatytų reikalavimų, dėl kosmetikos gaminio saugos ataskaitos (I priedo A dalis) bei kosmetikos gaminio saugos įvertinimo (I priedo B dalis).

✓ Gaminio saugos ataskaitoje surenkami duomenys, kurių reikia kosmetikos gaminio saugai įrodyti. Remdamasis informacija saugos vertintojas turėtų turėti galimybę, atsižvelgdamas į nustatytus pavojus, aiškiai įvardyti ir kiekybiškai įvertinti riziką, kurią kosmetikos gaminyje gali kelti žmogaus sveikatai.

✓ Gaminio saugos išvadoje pateikiamas faktinis gaminio saugos įvertinimas. Pagrįsdamas savo motyvus, saugos vertintojas turi atsižvelgti į visus nustatytus gaminio pavojus ir jo poveikį [22].

- Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2013 m. birželio 19 d. įsakymas Nr. V-634.

Šiuo įsakymu patvirtintos kosmetikos gaminių ženklinimo rekvizitų, privalomų pateikti Lietuvos Respublikos valstybine kalba, nurodymo ir nefasuotų kosmetikos gaminių, pakuojamų tik prekybos vietoje pirkėjo pageidavimu arba fasuojamų tiesiogiai parduodant, ženklinimo taisyklės. Nurodoma, kad nuo 2013 m. liepos 11 d. draudžiama tiekti rinkai kosmetikos gaminius, kurie paženklininti nesilaikant Reglamento (EB) Nr. 1223/2009 reikalavimų [33].

- Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2015 m. rugsėjo 28 d. įsakymas Nr. V-1090. Šiuo įsakymu patvirtinta informacijos apie pastebėtą kosmetikos gaminio rimtą nepageidaujamą poveikį pateikimo tvarka. Nurodoma, kad atsakingieji asmenys ar platintojai raštu (pagal nurodytą formą) arba elektroniniu paštu privalo pranešti Vilniaus visuomenės sveikatos centrui apie pagrįstai tikėtiną jiems žinomą kosmetikos gaminio rimtą nepageidaujamą poveikį (toliau – RNP) bei taisomuosius veiksmus, jei tokių imtasi, esant galimybei nedelsiant, tačiau ne vėliau kaip per 20 kalendorinių dienų nuo informacijos gavimo dienos [34].

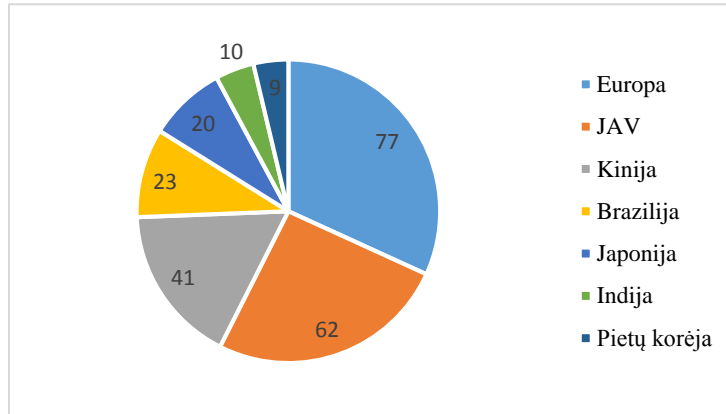
- Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2001 m. gegužės 15 d. įsakymu Nr. 288 patvirtinta Lietuvos higienos norma HN 64-1:2001.

Šiame dokumente nurodomas didžiausias leidžiamas mikrobiologinis užterštumo lygis kosmetikos gaminiuose ir kosmetikos gamybos patalpos [35].

4.3. Kosmetikos gaminių naudojimas bei paplitimas Europoje ir pasaulyje

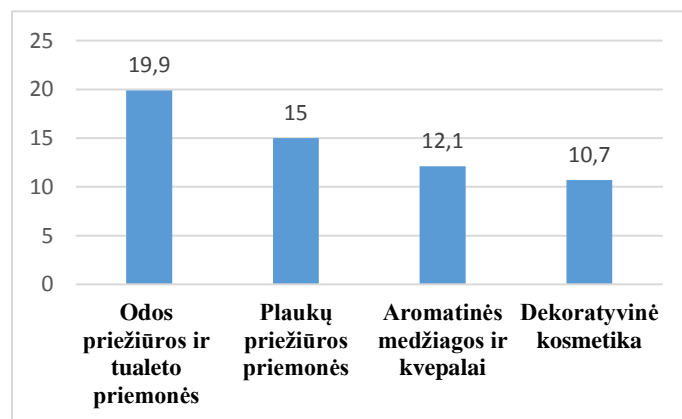
Europos komisija, pateikdama kosmetikos rinkos apžvalgą (datuota 2007 m.), nurodė, kad tarp Europos šalių odos ir plaukų priežiūros priemonės bei tualetų reikmenys siekė 25 proc. rinkos, kvėpalai ir aromatinės priemonės užėmė 15 proc., o dekoratyvinė kosmetika sudarė 60 proc. rinkos. Vartotojų išlaidos kosmetikos priemonėms, tenkančios vienam asmeniui, sudarė vidutiniškai 128 eurus per metus. Danijos ir Švedijos vartotojai kosmetikos priemonėms išleido daugiausiai – 171 eurą per metus. Ispanijos, Prancūzijos - kiek mažiau – atitinkamai 169 ir 166 eurus per metus. Arčiau ES vidurkio kosmetikai buvo išleista Graikijoje ir Portugalijoje - atitinkamai 121 ir 104 eurai per metus. Lietuvoje vieno asmens išlaidos kosmetikai sudarė 52 eurus per metus, bet, atsižvelgus į pirkamąją galią, šios išlaidos vertintinos 99 eurus per metus. Panaudojus pirkimo galios korekcijos faktorių skaičiuojama, kad Japonijos vartotojų išlaidos kosmetikai siekė 174 eurus per metus, o tuo tarpu JAV ir Kinijos – atitinkamai 127 ir 24 eurai per metus [37].

Europa yra kosmetikos priemonių gamybos pasaulio lyderė bei dominantė juos eksportuojant į kitas pasaulio šalis [13]. Europos Sąjungoje priskaičiuojama daugiau nei 4605 smulkaus ir vidutinio verslo (SVV) kompanijų, dirbančių kosmetikos srityje. Būtent SVV yra vienas iš kertinių akmenų, lemiančių šalių ekonominį augimą ir vystymąsi. Smulkus ir vidutinis verslas sukuria naujas darbo vietas, didina užimtumą, skatina greitesnį BVP augimą [36]. Daugiausiai SVV kompanijų, dirbančių kosmetikos sferoje, priskaičiuojama Italijoje (725), Prancūzijoje (663), Jungtinėje Karalystėje (445), Vokietijoje (395), Ispanijoje (386), Lenkijoje (354). Europos Sąjungoje sukuriama apie 1,5 mln. darbo vietų [35, 13, 8]. Kosmetikos populiarėjimą ir naudojimo intensyvumą puikiai atskleidžia ir pasaulinės rinkos ūgtelėjimas nuo 92 milijardų eurų 1998 metais iki prognozuojamų 487 milijardų eurų 2017 metais [39, 7]. 2015 metais Europos kosmetikos ir asmens higienos priemonių vidaus rinka siekė net 77 milijardus eurų, [35, 8], (priedai, paveikslas Nr.2), (paveikslas Nr.1).

1 pav. Globali kosmetikos priemonių rinka (2015 m., mlrd. Eurų) [35].

Lietuvoje kosmetikos rinka vertinama apie 0,19 milijardo eurų, o iš jų lietuviškos kosmetikos parduota už 8,8 mln. eurų. Didžiausią dalį Lietuvoje gaminamos kosmetikos sudaro įvairūs gražinimosi arba makiažo preparatai, odos priežiūros priemonės ir šampūnai. 2014 m. šampūno pagaminta 1,2 mln. pakuočių, muilo - 0,3 mln. pakuočių. Mažiausiai pagaminama ir parduodama lietuviškų kvepalų [40, 8]. Visumoje lietuviai, lyginant su kitų ES šalių piliečiais, didesnę metinio kosmetikos biudžeto dalį skyrė plaukų priežiūros priemonės ir kvepalams, bet žymiai mažiau - odos priežiūrai ir tualetui reikmėms. Charakteringa, kad plaukų priežiūros priemonių rinka Lietuvoje yra daug stipresnė nei kitose ES šalyse [38].

2 pav. Europos metinės rinkos apimtys pagal kosmetikos rūšį (mlrd. Eurų) [8, 25].

Iš 2 paveikslo matosi, kad didžiausią rinkos dalį užima odos priežiūros ir tualetui priemonės. Tačiau, specialistai pabrėžia, kad vistiek labiausiai odos būklę įtakoja sveika gyvenimo, subalansuota mityba, apsauga nuo saulės bei rūkymo atsisakymas [41].

Pabrėžtina kosmetikos industrijos įtaka ir Europos mokslui. Skaičiuojama, kad šiame sektoriuje dirba daugiau kaip 26 tūkstančiai mokslininkų, o moksliniams tyrimams bei plėtrai išleidžiama daugiau nei 1,27 milijardo eurų per metus. Įdomu, kad labiausiai investicijas ir inovacijas skatinanti priemonė yra šampūno gamyba [8]. Per metus ES šalyse užregistruota 2599 patentai kosmetikos gaminiams, iš jų Lietuvos – 2 [38].

Atliktų tyrimų duomenimis, vidutiniškai per dieną pasaulio gyventojai naudoja 9 skirtingus kosmetikos gaminius (tai sudaro apie 126 unikalūs ingredientus), o 10% vyrų ir 25% moterų kasdien naudoja 15 skirtingų kosmetikos gaminių [42]. Amerikos aplinkos darbo grupės duomenimis (2016 m.), JAV kosmetikos panaudojimas yra dar intensyvesnis. Čia reziduojanti suaugusi moteris kasdien vidutiniškai naudoja apie 12 asmens priežiūros produktų (tai sudaro apie 168 skirtingas chemines sudėtines dalis), o vyrai kasdien naudoja vidutiniškai 6 priemones iš 85 cheminių sudėtinių dalių. Nustatyta, kad JAV paauglės, norėdamos paeksperimentuoti, kasdien naudoja 17 kosmetikos (įskaitant asmens higienos) produktų [28]. Lietuvos paaugliai apklausoje nurodo, kad 85,5 proc. jų naudoja kosmetikos priemones, o labiausiai papuliarios yra asmens higienos priemonės. Apie 73 proc. respondentų teigia naudojantys kvepalus ir tik apie 47 proc. – apsauginius kremus nuo saulės [44].

Nepriklausomų rinkos analitikų (Datamonitor) tyrimai rodo, kad paaugliai naudoja kosmetiką (įskaitant asmens priežiūros, makiažo ir plaukų priežiūros priemones) dėl keleto priežasčių – saviraiškai, pritapti prie draugų, o dažnai todėl, kad tai linksma [43]. Kitas svarbus aspektas, siekiant tinkamo kosmetikos naudojimo – informuotumas bei mokymas naudotis kosmetikos gaminiams. Kaune atliktas eksperimentas parodė, kad laiku ir suprantamai apmokius mokesleivius, galima tikėtis džiuginančio rezultato. Apklausos, atliktos po to, kai moksleiviai vasaros metu galėjo praktiškai pritaikyti įgytas žinias, duomenimis, eksperimentinės grupės moksleivių žinios, požiūris ir buvimo saulėje įpročiai buvo geresni negu kontrolinės grupės moksleivių. Daug daugiau eksperimentinės (44,1 proc.) negu kontrolinės (8,5 proc.) grupės moksleivių tinkamai naudojo kremą nuo saulės [45].

Iš apžvelgtos mokslinės literatūros darytina išvada, kad, nepaisant temos aktualumo (didėjantis kosmetikos priemonių naudojimas, teisiniai procesai ir nuobaudos gamintojų bei platintojų veiksmų atžvilgiu, prasti mokinių profilaktinių patikrinimų rezultatai), informacijose apie kosmetikos gaminių naudojimą paauglių tarpe jaučiamas duomenų ir tyrimų stygius, jų

fragmentiškumas. Vertinimus apsunkina skirtingos respondentų amžiaus grupės, nepakankamos tyrimų imtys, skirtingos metodikos, sunkūs palyginimai tarpusavyje ar ganėtinai seni duomenys. Kaip pavyzdį galima nurodyti Europos Komisijos oficialiame puslapyje pateikiamą kosmetikos rinkos analizę, datuotą 2007 m. (puslapis žiūrėtas 2017 m.)

4.4. Kosmetikos gaminių naudojimo koreliacija su visuomenės sveikata ir priemonių pasirinkimo gairės

Paauglytė yra vienas sparčiausių žmogaus visapusiško vystymosi periodų. Jos metu patiriamus pokyčius įtakoja bendra koreliacija tarp individo ir aplinkos charakteristikų, o tų pokyčių poveikis paauglio sveikatai neapsiriboja vien tik įtaka šio amžiaus periodu, bet išlieka svarbus visam gyvenimui [46]. Staigus tarpusavyje įtakančių hormoninių signalų iškilimas inicijuoja kompleksinius brendimo procesus, iššaukiančius greitą reprodukcinės sistemos vystymąsi, o lytinių hormonų masyvo pakitimai (net ir labai mažos jų koncentracijos) nukreipia šias transformacijas link suaugusio organizmo brandos [28]. Biologinis brendimas įtakoja ir psichosocialinį brendimą. Jaunesnio amžiaus paaugliai, kai jų organizmo pajėgumai dar tik vystosi, yra labiau pažeidžiami aplinkos [46]. Organizmo kardinalūs pokyčiai paauglystėje sąlygoja išskirtinį paauglio pažeidžiamumą ir jo organizmo jautrą net mažo lygio hormoniškai aktyvių cheminių medžiagų, randamų kasdieną naudojamose kosmetikoje, poveikiui [43-1, 28]. Teigiama, kad didžioji kosmetikos cheminių sudėtinių medžiagų dalis kosmetikoje turi nežymų, ar visai neturi neigiamo poveikio sveikatai, tačiau vis dar randama sudėtinių medžiagų, galinčių rimtai pakenkti net suaugusio žmogaus sveikatai, įskaitant vėžinius ar reprodukcinis susirgimus [43, 28]. Viename iš tyrimų parodyta, kad net trumpa (3 dienų) tam tikrų rūšių makiažo, šampūno, losjono priemonių vartojimo pertrauka gali reikšmingai sumažinti hormoninį poveikį turinčių cheminių medžiagų koncentraciją paauglių organizme, taip netiesiogiai įrodant tokių sudedamųjų medžiagų skvarbą į organizmą ir būtinybę atsargiai rinktis naudojamas kosmetikos priemones. Svarbu pabrėžti, kad minėtame tyrime buvo naudojamos kosmetinės priemonės, pažymėtos kaip savo sudėtyje neturinčios tokių cheminių medžiagų kaip ftalatai, parabenai, tiklosanai ir oksibenzenai. Tyrėjai nustatė, kad, ištyrus paauglių šlapimą prieš ir po kosmetikos priemonių naudojimo, po kosmetikos naudojimo pertraukos buvo rasta mažesnės koncentracijos: dietil-ftalatų - 27 proc., metil- /propil- parabenų - atitinkamai 44 proc. ir 45 proc., o benzofenono-3 (BP-3) – 36 proc. [47]. Teigiamai vertinant paminėtų tyrimų rezultatus, vis tik dar labai trūksta

duomenų ir pastangų siekiant patikimai įvertinti paauglių santykinę jautrumą ir jo koreliaciją su suaugusiųjų jautrumu kosmetikos priemonių sudėtinių dalių toksiniam poveikiui krūtims, reprodukcinės, smegenų, kraujo, kaulų, imuniniai ir kitoms jų organizmo sistemoms [47, 49].

Europos Sąjungos reglamentai nuolatos atnaujinami žalą sveikatai turinčių, draudžiamų naudoti kosmetikos ingredientų sąrašais, tačiau vis dar pasitaiko atvejų, kai tos priemonės vis tiek sutinkamos rinkoje (dažniausiai dėl gamintojų ir tiekėjų kaltės). Dar sudėtingesnė situacija su ribojamomis naudoti cheminėmis medžiagomis, kai jų neigiamas poveikis sveikatai nėra pilnai įrodytas, moksliniai duomenys apie ingredientą prieštaringi, reikalingi papildomi ilgalaikiai tyrimai [4, 12, 5, 3, 11].

Tik švari oda gali normaliai funkcionuoti. Švari, elastinga, rausva oda liudija apie gerą organizmo funkcinę būklę, o kartu ir sveikatą [50]. Būtina vaikus mokyti, kad kosmetikos pagrindas ir pradžia – švara [43-1]. Odos higiena, ypač rankų, yra laikoma viena iš pagrindinių infekcijos riziką mažinančių priemonių [51]. Kūno prausimo metu pašalinami ant odos nusėdę aplinkos nešvarumai, prakaito ir riebalinių liaukų sekretai, negyvos epidermio ląstelės. Šviežias prakaitas yra bekvapis, tačiau, jam susimaišius su senesnio prakaito likučiais ir riebaliniais sekretais ant išorinio odos sluoksnio, susidaro palanki terpė bakterijoms daugintis, o joms dauginantis atsiranda nemalonas specifinis kvapas. Pabrėžtina, kad paauglystės laikotarpiu kūno prakaito liaukos gali intensyviau sekretuoti [52]. Skirtingų autorių moksliniai straipsniai ir metodinės medžiagos nurodo skirtingą rekomenduojamą prausimosi po dušu dažnį. Rekomendacijos varijuoja nuo prausimosi po dušu 3-4 kartų per savaitę iki 2 kartų per dieną ir 1-2 kartų per savaitę maudymosi vonioje. Papildomai rekomenduojama atsižvelgti į metų laiką (žiemą galima rečiau), fizinę krūvį, bendrą prakaitavimo intensyvumą, kontaktą su sergančiais asmenimis ir pan. Rekomendacijų nevienodumui pagrindą duoda tai, kad ant odos paviršiaus yra organizmui reikalingų “gerųjų” bakterijų bei iš riebalų ir prakaito liaukų sekretų susidariusi apsauginė emulsinė plėvelė, kuri apsaugo odą nuo nepageidaujamų bakterijų, grybelių, virusų ir cheminių medžiagų poveikio. Pernelyg intensyvus prausimasis po dušu sąveikoje su neteisingai pasirinktomis kosmetikos priemonėmis, netinkamo šiurkštumo kempinėmis gali pažeisti šią apsauginę plėvelę, todėl oda gali išsausėti, sudirgti ir taip prasčiau atlikti savo apsauginę funkciją [43-1, 50, 51, 53, 54].

Kovai su prakaitu ir jo sukeltu nemaloniu kvapu naudojami dezodorantai ar antiperspirantai. Antiperspirantai – medžiagos, sustabdančios prakaito išsiskyrimą, o dezodorantai – medžiagos, maskuojančios nemalonų kvapą, rūgštinamas odos pH ir taip užkertant kelią bakterijoms daugintis. Šios priemonės yra veiksmingos tik tinkamoje koreliacijoje su asmens higiena. Pagrindinė antiperspirantų sudedamoji dalis yra metalų druskos. Veiksmingiausios yra tos priemonės, kurių sudėtyje yra aliuminio chlorido ir kitų aliuminio druskų. Kai kurie mokslininkai teigia, kad antiperspirantai ir jose esančios aliuminio druskos, parabenai, konservantai yra vieni iš vėžio (ypač krūties) vystymąsi skatinančių veiksnių, tačiau šios mokslinės hipotezės negalima nei patvirtinti, nei paneigti dėl patikimų mokslinių duomenų ir tyrimų stygiaus [43-1, 50, 52, 55, 56].

Pagrindinė rankų higienos priemonė yra muilas, o sveikai odai geriausiai tinka muilas su pH – 5,5 [50]. Būtina išmokyti vaikus visada kruopščiai plauti rankas su muilu – pasinaudojus tualetu, kai jos nešvarios, prieš valgant, prieš ir po maisto gaminimo, po darbo su nešvariais indais ar stalo įrankiais, kitais daiktais, grįžus iš lauko, kiemo, daržo, sodo, pasinaudojus visuomeniniu transportu, pabuvus viešose vietose, pabendravus su sergančiu žmogumi, netgi po nosies valymo, pažaidus su gyvūnais. Dažnas ir tinkamas rankų plovimas yra paprasčiausias ir saugiausias būdas pašalinti nuo jų užkrečiamųjų ligų sukėlėjus ir sumažinanti riziką užsikrėsti ne tik per maistą plintančiomis infekcinėmis ligomis, bet ir virusinėmis kvėpavimo takų infekcijomis, gripu [57].

Intymi higiena. Ties lytinių organų sritimi atsiveria šalinimo organai, oda čia plonesnė ir jautresnė, gausiau prakaituojanti ir labiau plaukuota. Raukšlėse užsilaiko odos pleiskanos, šlapimo ir prakaito lašeliai bei riebalų dalelės, kurios sudaro palankią terpę bakterijoms daugintis ir skleisti blogą kvapą. Sveikos moters vaginos pH yra 3,8 – 4,5 ribose, todėl nerekomenduojama naudoti muilą ar dušo žele (jų pH balansas 5.5). Šių priemonių naudojimas gali turėti neigiamos įtakos intymios srities „gerosioms“ bakterijoms (pagrindinai *Lactobacillus*), kurias gali pakeisti moters sveikatai neigiamos įtakos turinčios „blogosios“ bakterijos (*Gardnerella vaginalis*) ar grybelis (*Candida albicans*) ir vystysis atitinkamai bakterinė vaginozė arba pienligė. Moterį vargina lytinių organų infekcija su niežulio, sudirginimo, skausmo, blogo kvapo simptomais. Geriausia naudoti specialius, intymiosios srities priežiūrai skirtus prausiklius. Intymią vietą geriausia plauti bent kartą per dieną, tik ranka, tinka bidė, tačiau svarbiausia – nenaudoti jokių kempinių, nes bakterijos nuo rankų nusiplauna, o į kempinę įsigeria [43-1, 50, 52].

Paauglių probleminės odos viena dažniausių išraiškų – aknė (*Acne vulgaris*). Tai lėtinė odos liga, kurios metu odoje esančių riebalų liaukų veikla suaktyvėja dėl bręstančiame organizme

vykstančių hormonų pokyčių. Itin aktyviai gaminami riebalai bei dėl neretai pakitusios – klampesnės jų struktūros nespėja išsiskirti ir kaupiasi liaukos viduje. Ši terpė itin palanki odoje gyvenančioms Propiono bakterijoms daugintis. Jos sukelia uždegimą – spuogą. Epidemiologiniai tyrimai parodė, kad aknė yra tarp 8 labiausiai pasaulyje paplitusių ligų ir charakteringa net 89 proc. paauglių, kurių amžiaus vidurkis apie 16 metų. Liga dominuoja vyresnio amžiaus paauglių tarpe, o jos sunkesnė forma būdinga berniukams [54, 58, 59, 60]. Lietuvoje atliktais tyrimais nustatyta, kad aknės paplitimas tarp 7-19 m. amžiaus vaikų siekia 82,9 proc. Respondentai nurodė manantys, kad trys pagrindiniai aknės atsiradimą lemiantys veiksniai yra prasta higiena (69,0 proc.), hormoninės priežastys (65,3 proc.), mityba (64,5 proc.). Net 84,9 proc paauglių prisipažino naudojantys kosmetikos priemones aknės kontrolei ir tik 7,2 poc. paauglių aknės gydymui pasitelkė dermatologo pagalbą [61]. Tikslī ligos patogenezė nėra žinoma, o randai, atsiradę nuo spuogų gali išlikti visą gyvenimą ir turėti ilgalaikį psichosocialinį poveikį. Depresija, socialinė izoliacija ir mintys apie savižudybę yra dažnos gretutinės aknės ligos [62]. 58 proc. paauglių, turinčių šią problemą, pergyvena, kad spuogai niekada neišnyks [60]. Probleminę odą dažnai bandoma taisyti dekoratyviaja kosmetika, tačiau tai klaidingas būdas. Gydant pažeistą odą svarbu leisti jai kvėpuoti, todėl bent kurį laiką reikėtų atsisakyti makiažo. Labai dažnai merginos veidą prausia nenuvaliusios makiažo ir taip padaro dar daugiau žalos. Nuo šilto vandens veido poros išsiplėčia, į jas patenka makiažo likučių ir poros dar labiau užkemšamos. Pirmiausia reikia kruopščiai pašalinti makiažą ir tik tuomet galima nuprausti veidą prausikliu. Kai kurie dekoratyviosios kosmetikos ingredientai (pvz., lanolinas) pasižymi būtent komedogeniniu poveikiu: užkemša riebalų liaukų latakus ir taip sudaro sąlyga komedonams (juodiesiems spuogams) formuotis [43-1, 62]. Aknės prevencijai rekomenduojama plauti veidą du kartus per parą (pašalinti negyvas odos ląsteles ir papildomus riebalus nuo odos paviršiaus), drėkinti odą specialiu kremu, kuris sumažina odos išsausėjimą. Reiktų vengti riebios kosmetikos, geriau rinktis nekomedoninę priemonę, kuri neturėtų sukelti aknę. Plaukų priežiūrai reikia rinktis neriebalines priemones – riebalai gali patekti ant odos porų ir sudirginti odą. Reiktų vengti tiesioginių saulės spindulių bei naudoti kremą nuo saulės (nekomedoninį). Bakterinio užteršimo prevencijai nereiktų pirštais liesti, spausti spuogų. Būtinai reikia pasitarti su gydytoju, pastebėjus odos pakitimus [52, 58, 62].

Paauglystėje geriausia visai nenaudoti dekoratyviosios kosmetikos, nes lūpos dar natūraliai raudonos, antakiai ir blakstienos ryškūs, oda skaisti, jei ji sveika [43-1].

Lietuvos paaugliai apklausose nurodo, kad apsauginius keremus nuo saulės iš jų naudoja tik apie 47 proc [44]. Šis rezultatas ypač neramina, nes būtent efektyvus UV spindulių poveikio mažinimas pradant nuo vaikystės yra būtina sąlyga siekiant kontroliuoti tiek greitą, tiek ilgalaikį UV spindulių žalingą poveikį odai [60-1]. Per pirmuosius 18 gyvenimo metų žmogaus organizmui tenka didžioji dalis (80 proc.) viso saulės poveikio. Intensyvus saulės spindulių poveikis vaikams – svarbus odos vėžio rizikos veiksnys [60-1, 45]. Lietuvos moksleiviai nelinkę saugotis nuo saulės. Tyrimai rodo, kad labai įdegančių moksleivių yra apie 40 proc., o paplūdimyje tris ir daugiau valandų praleidžia apie 54 proc. vaikų, dažniausiai tai vyksta nuo 11 iki 15 val. Ne visi moksleiviai naudoja apsaugos priemones nuo saulės. Kremu nuo saulės tepasi apie 19 proc. moksleivių, bet, kaip taisyklingai jį naudoti, žino tik apie 7 proc [45].

Plaukai –raginiai siūlo pavidalo odos epidermio dariniai. Auga ant viso kūno, išskyrus delnus ir padus. Plauką sudaro plauko svogūnėlis (šaknis), šerdis, plauko stiebas (virš odos esanti dalis) plauko pašiaušiamasis raumuo. Plaukai atlieka ir tam tikrą apsauginę funkciją – sulaiko tiesioginius saulės spindulius, saugo galvą nuo karščio, šalčio ir kt. [52, 63]. Plaukų kasdieninė priežiūra sutampa su viso kūno asmens higienos intensyvumu. Plaukus derėtų trinkti 1–4 kartus per savaitę, atsižvelgiant į natūralias galvos odos ypatybes – polinkį riebaluotis – bei į aplinkos veiksnius. Patartina pasirinkti efektyviai plaunančius šampūnus be parabenų ir naftos produktų, plaukus tausojančius, stiprinančius ir gražinančius kondicionierius [50]. Pagrindinė paauglių plaukų problema – pleiskanos. Tai yra dažnas galvos odos sutrikimas, kuriuo skudžiasi beveik pusę gyventojų, nepriklausomai nuo lyties ir etninės priklausomybės [64]. Niekas iš tikrųjų nežino kas sukelia pleiskaną. Manoma kad jos gali būti sukeltos grybelinės infekcijos [64, 65]. Sveika galvos oda nepleiskanoja. Pleiskanojimas prasideda kai pagausėja riebalų gamyba ir plaukai tampa riebi. Dauguma įprastų šampūnų nuo pleiskanų neveikia etiologiškai, jie tik padeda lengviau pasišalinti odos dalelėms. Todėl, atsiradus pleiskanoms būtina pasitarti su dermatologu dėl galimų gydymo būdų [43-1].

Sprendžiant iš Vaiko sveikatos pažymėjimų Lietuvoje jau pirmoje klasėje vaikai turi vidutiniškai po 0,32 ėduonies pažeistus, plombuotus ar išrautus nuolatinis dantis, kurie būna tik neseniai išdygę. Teigiama, kad šis skaičius kiekvienais metais didėja, o sveikų, be dantų ėduonies vaikų procentas visais amžiaus periodais yra apie 15–20 proc. Didžiausias skaičius vaikų visais sveikais dantimis stebimas šeštoje klasėje - laikinas pagerėjimas - dvyliktais metais pilnai susiformuoja nuolatinis sąkandis, pieniniai dantys pasikeičia nuolatiniais, kurie dar yra sveiki.

Nustatyta, kad su visais sveikais dantimis lieka jau tik 16 proc. Lietuvos dvyliktojų. Specialistai primygtinai rekomenduoja – įskiepyti vaikams tinkamus burnos higienos bei mitybos įgūdžius, pratinti reguliariai lankytis pas odontologą. Laiku padengus dantis silantais - dantų ėduonies atsiradimo galimybė sumažėja iki 80-90 proc. [16, 66, 67]. Skaičiuojama, kad 2015 m. vaikų, tinkančių krūminių dantų padengimo silantais programai (6-14 m. amžiaus), yra apie 230880 ir tik 56964 vaikams (t.y. 24, 67 proc.) ji buvo pritaikyta [68]. Dantų ėduonis yra liga, kurią sukelia dantų apnašose esančios bakterijos. Susidarius jų veiklai palankioms sąlygoms, jos gamina kietuosius danties audinius ardančias rūgštis. Ertmė dantyje yra tik tos ligos padarinys. Valyti dantis reikia du kartus per dieną (2-3 min.) ir skalauti burną skalavimo skysčiu, o tarpdančius valyti bent vieną kartą per dieną naudojant higieninį siūlą ar tarpdančių šepetėlį [55, 67]. Tyrimai parodė, kad 97,2 proc. paauglių tinkamai neprižiūri savo dantis ir tai sietina su motyvacijos bei įgūdžių trūkumu [69, 70].

Apibendrinant mokslinės literatūros duomenis galima teigti, kad paauglių kosmetikos priemonių naudojimas gana paplitęs reiškinys. Kadangi tai turi įtakos jų sveikatai, mokslininkai ir praktikai yra parengę konkrečių rekomendacijų neigiamų kosmetikos priemonių naudojimo pasekmių mažinimui. Kadangi kosmetikos pramonė pateikia vis naujesnių kosmetikos gaminių, tikslinga tirti kosmetikos priemonių naudojimą, o tyrimo rezultatus panaudoti mokinių sveikatos stiprinimo procese.

5. DARBO METODIKA

5.1. Tyrimo apimtis, tiriamieji

2016–2017 mokslo metų pradžioje bendrojo ugdymo mokyklose Vilniuje ir Klaipėdoje 5-8 klasėse mokėsi 26 413 mokinių [71]. Naudojantis imties dydžio skaičiuokle, pagal pasirinktą paklaidą (5) ir 95% pasikliautinį intervalą buvo paskaičiuota imtis [72]. Reikėjo apklausti 766 mokinius. Respondentai tyrimui buvo atrenkami tikimybinės lizdinės atrankos metodu. Atrankos vienetas – klasė. Tikintis, kad dalis anketų bus užpildytos netinkamai, tyrimo metu buvo išdalinta 860 anketų. Iš jų sugrįžo 789 užpildytos ir tinkamos analizei. Pagal mokyklos vadovų reikalavimą, Klaipėdoje buvo gauti raštiški tėvų sutikimai dėl vaikų dalyvavimo tyrime (priedas Nr. 5). Tyrimo dalyvių grupę sudarė mokiniai, kurie sutiko dalyvauti tyrime ir neturėjo tyrimui atmetimo kriterijų. Tyrime nedalyvavo mokiniai, kurie apklausos dieną neatėjo į pamokas.

Visos tyrimo anketos pateikiamos prieduose.

Įtraukimo į tiriamųjų grupę kriterijai:

1. Vilniaus ir Klaipėdos 5-8 klasių mokiniai.

Atmetimo kriterijai:

1. Ne Vilniaus ar Klaipėdos miestų mokiniai;
2. Tėvai nesutiko, kad vaikas dalyvautų tyrime (Klaipėda).

5.2. Tyrimo tipas

Tyrimo tipas – paplitimo tyrimas. Šio tyrimo tikslas yra įvertinti mokinių kosmetikos gaminių naudojimo ypatumus, paplitimą.

5.3. Duomenų rinkimas

Duomenys buvo renkami anoniminės anketinės apklausos metodu. Anketas mokiniai pildė laisvanoriškai. Anketos sudarytos atskirai mergaitėms ir atskirai berniukams. Mergaičių anketoje pateikti 28 klausimai, o berniukų anketoje- 21 klausimas. Tyrimas buvo atliekamas 2017 metų sausio- vasario mėnesiais. Duomenys buvo renkami trijose Vilniaus ir Klaipėdos miestų mokyklose: Vilniaus Baltupių progimnazija, Klaipėdos Sendvario progimnazija, Klaipėdos

Licėjus. Anketos buvo išdalintos mokiniams pamokų metu, padedant mokyklos direktoriui, mokytojams. Anketos pildomos buvo 15 – 20 min.

Dauguma anketų klausimų uždaro tipo. Didžiausią dalį sudarė klausimai apie atskirų kosmetikos gaminių naudojimo dažnį, jų pasirinkimo ir naudojimo priežastis. Anketų pavyzdžiai pateikiami priede Nr.6 ir Nr. 7. Klausimų skirstymas:

1. Bendrieji klausimai. Jų tikslas išsiaiškinti bendrinę informaciją apie respondento /ės amžių, klasę, kurioje jis / ji mokosi. Klausimo apie respondento lytį nebuvo – ši informacija išplaukia iš pačios anketos (atskiros anketos berniukams ir mergaitėms);
2. Klausimai apie savivertę. Šiais klausimais buvo norima išsiaiškinti respondentų vertinimą apie savo veido, kūno odos išvaizdą, probleminę odą, rūpinimąsi savo oda;
3. Klausimai apie kosmetikos gaminių naudojimo paplitimą;
4. Klausimai apie kosmetikos gaminių pasirinkimą ir naudojimo įgūdžius.

Anketoje dekoratyvinė kosmetika apibrėžiama kaip makiažas – taip vaikams labiau suprantama. Šio tipo klausimais išplėsta mergaičių anketa.

Anketoje naudojama savoka “probleminė oda” suprantama kaip spoguota oda.

Anketų suprantamumas patikrintas prieš tyrimą apklausiant 53 mokinius. Po bandomojo anketų tyrimo klausimai nebuvo koreguojami.

Anketos buvo patikrintos prieš jas užkoduojant ir įvedant į kompiuterį.

5.4. Duomenų analizė.

Anketinių duomenų įvedimui ir apdorojimui buvo panaudotos EpiData 3.1, SPSS Statistics 17.0., Microsoft Excel 2013, WinPepi 11.65 programos.

Atlikta duomenų analizė panaudojant aprašomosios statistikos metodus. Duomenys buvo pateikiami lentelėse skaičiuojant absoliučius ir procentinius dažnius. Įverčių tikslumui įvertinti apskaičiuoti pasikliautiniai intervalai 95 proc. PI. Statistinei kategorinių duomenų analizei naudotas Pirsono χ^2 testas. Jei tikėtini dažniai mažiau 5, skaičiuotas Fišerio tikslusis testas. Rizikos ir apsauginiams veiksniams įvertinti skaičiuotas šansų santykis (OR). Pasirinktas statistinis reikšmingumo lygmuo $\alpha = 0,05$. Skirtumai laikyti statistiškai reikšmingais, kai $p < 0,05$

Analizuojama buvo pagal šias pagrindines kintamąsias:

- Pagal respondentų lytį (vaikinai merginos);
- Pagal respondentų klasę, kurioje mokosi. Klasės buvo apjungtos į 5-6 ir 7-8, vadovaujantis Sveikatos ir lytiškumo ugdymo bei rengimo šeimai bendrąja programa [82].

6. TYRIMO REZULTATAI

6.1. Respondentų charakteristika

Iš 789 apklaustųjų 10 – 12 m. amžiaus respondentai sudarė 43,85 proc (346), o 13 – 15 m. amžiaus respondentai - 56,14 proc (443). Berniukų amžiaus vidurkis 12,71 m., amžiaus standartinis nuokrypis - 1,07. Mergaičių amžiaus vidurkis 12,58 m., amžiaus standartinis nuokrypis +/- 1,03. 1-oje lentelėje pateikiamos kitos respondentų charakteristikos.

1 lentelė. Respondentų charakteristika

Požymis	Respondentai	
	abs. sk.	proc.
Lytis		
Berniukai	409	51,8
Mergaitės	380	48,2
Klasė		
5-6	358	45,4
7-8	431	54,6

6.2 Respondentų pasitenkinimo savo veido ir kūno odos išvaizda įvertinimas

Mokinių buvo klausta, ar jie yra patenkinti savo veido ir kūno odos išvaizda. Nustatyta, kad patenkinti savo veido odos išvaizda 67,4 proc. (95 proc. PI 64,1; 70,7) respondentų. Išvaizdos vertinimas berniukų ir mergaičių grupėse buvo skirtingas. Berniukų, kurie patenkinti savo veido odos išvaizda, daugiau, nei mergaičių (71,2 ir 63,4 proc. atitinkamai, $p = 0,02$). Pasitenkinimas veido oda skiriasi ir pagal klases, kuriose mokosi respondentai. 7-8 klasių mokinių, nepatenkintų savo veido odos išvaizda, daugiau nei 5-6 klasių mokinių (17,87 ir 10,61 proc. atitinkamai, $p = 0,004$) (2 ir 3 lentelės).

2 lentelė. Pasitenkinimas veido oda. Pasiskirstymas pagal lytį

Lytis	Ar patenkinta/as savo veido odos išvaizda?, abs. sk. (proc.)				p
	Taip	Ne	Neturiu nuomonės	Iš viso	
Berniukai	291(71,2)	44(10,8)	74(18,1)	409	0,006
Mergaitės	241(63,4)	71(18,7)	68(17,9)	380	
Iš viso	532(67,4)	115(14,6)	142(18,0)	789	

3 lentelė. Pasitenkinimas veido oda. Pasiskirstymas pagal klases, kuriose mokosi

Klasė	Ar patenkinta/as savo veido odos išvaizda?, abs. sk. (proc.)				p
	Taip	Ne	Neturiu nuomonės	Iš viso	
5-6	238 (66,48)	38 (10,61)	82 (22,91)	358	0,0004
7-8	294 (68)	77 (17,87)	60 (13,92)	431	
Iš viso	532(67,43)	115(14,58)	142(18)	789	

Tyrimo metu nustatyta, kad patenkinti savo kūno odos išvaizda 75,16 proc. (95 proc. PI 72,1; 78,1) respondentų. Išvaizdos vertinimas berniukų ir mergaičių grupėse buvo skirtingas. Berniukų, kurie patenkinti savo kūno odos išvaizda, daugiau nei mergaičių (76,53 ir 73,68 proc. atitinkamai, $p = 0,34$). Pasitenkinimas kūno oda skiriasi ir pagal klases, kuriose mokosi respondentai. 7-8 klasių mokinių, kurie nepatenkinti savo veido odos išvaizda daugiau nei 5-6 klasių mokinių (77,03 ir 72,91 proc. atitinkamai, $p = 0,17$) (4 ir 5 lentelės).

4 lentelė. Pasitenkinimas kūno oda. Pasiskirstymas pagal lytį

Klasė	Ar patenkinta/as savo kūno odos išvaizda?, abs. sk. (proc.)				p
	Taip	Ne	Neturi nuomonės	Iš viso	
Berniukai	313 (76,53)	43 (10,51)	53 (12,96)	409	0,005
Mergaitės	280 (73,68)	67 (17,63)	33 (8,68)	380	
Iš viso	593(75,16)	110(13,94)	86(10,9)	789	

5 lentelė. Pasitenkinimas kūno oda. Pasiskirstymas pagal klases, kuriose mokosi

Klasė	Ar patenkinta/as savo kūno odos išvaizda?, abs. sk. (proc.)				p
	Taip	Ne	Neturi nuomonės	Iš viso	
5-6	261 (72,91)	54 (15,08)	43 (12,01)	358	0,4
7-8	332 (77,03)	56 (12,99)	43 (9,98)	431	
Iš viso	593(75,16)	110(13,94)	86(10,9)	789	

6.3. Respondentų rūpinimasis savo išvaizda

Vilniaus ir Klaipėdos mokinių buvo klausta, ar jie pakankamai rūpinasi savo išvaizda. Nustatyta, kad savo išvaizda pakankamai rūpinasi 76,3 proc. (95 proc. PI 73,2; 79,2) respondentų. Rūpinimosis savo išvaizdos vertinimas berniukų ir mergaičių grupėse buvo skirtingas. Mergaičių, kurios rūpinasi savo išvaizda, daugiau nei berniukų (81,32 ir 71,64 proc. atitinkamai, $p = 0,001$). Analizuojant, kaip mokiniai rūpinasi kūno išvaizda, atsižvelgiant į klases, kuriose mokosi apklaustieji, nustatyti nedideli skirtumai. Mokinių, kurie rūpinasi savo išvaizda šiek tiek daugiau 7-8 klasėse, nei 5-6 klasėse (79,35 ir 72,63 proc. atitinkamai, $p = 0,03$) (6 ir 7 lentelės).

6 lentelė. Rūpinimasis savo išvaizda. Pasiskirstymas pagal lytį.

Klasė	Tavo nuomone, ar pakankamai rūpiniesi savo išvaizda?, abs. sk. (proc.)			Iš viso	p
	Taip	Ne	Neturiu nuomonės		
Berniukai	293 (71,64)	58 (14,18)	58 (14,18)	409	0,006
Mergaitės	309 (81,32)	38 (10)	33 (8,68)	380	
Iš viso	602 (76,3)	96 (12,17)	91 (11,53)	789	

7 lentelė. Rūpinimasis savo išvaizda. Pasiskirstymas pagal klases, kuriose mokosi

Klasė	Tavo nuomone, ar pakankamai rūpiniesi savo išvaizda?, abs. sk. (proc.)			Iš viso	p
	Taip	Ne	Neturi nuomonės		
5-6	260 (72,63)	48 (13,41)	50 (13,97)	358	0,06
7-8	342 (79,35)	48 (11,14)	41 (9,51)	431	
Iš viso	602(76,3)	96(12,17)	91(11,53)	789	

Analizaujant respondentų atsakymus, ar jų oda yra probleminė, nustatyta, kad tokią odą turi 31,69 proc. (95 proc. PI 28,5; 35,0) respondentų. Probleminės odos paplitimas berniukų ir mergaičių grupėse buvo skirtingas. Mergaičių, jų nuomone turinčių probleminę odą, daugiau nei berniukų (38,16 ir 25,67 proc. atitinkamai, $p = < 0,0001$). Probleminės odos paplitimas pagal klases, kuriose mokosi respondentai yra panašus (8 ir 9 lentelės).

8 lentelė. Mokinių atsakymų į klausimą “Ar Tavo oda probleminė?” pasiskirstymas pagal lytį.

Klasė	Atsakymai, abs. sk. (proc.)			Iš viso	p
	Taip	Ne	Neturiu nuomonės		
Berniukai	105 (25,67)	246 (60,15)	58 (14,18)	409	0,0008
Mergaitės	145 (38,16)	187 (49,21)	48 (12,63)	380	
Iš viso	250 (31,69)	433 (54,88)	106 (13,43)	789	

9 lentelė. Mokinių atsakymų į klausimą “Ar Tavo oda probleminė?” pasiskirstymas pagal klases, kuriose mokosi.

Klasė	Atsakymai, abs. sk. (proc.)			Iš viso	p
	Taip	Ne	Neturiu nuomonės		
5-6	117 (32,68)	194 (54,19)	47 (13,13)	358	0,9
7-8	133 (31)	239 (55,45)	59 (13,69)	431	
Iš viso	250(31,69)	433(54,88)	106(13,43)	789	

6.4. Kosmetikos gaminių naudojimas

Vilniaus ir Klaipėdos mokinių buvo klausta, ar jie naudoja kokius nors kosmetikos gaminius. Nustatyta, kad 83,9 proc. (95 proc. PI 81,2; 86,3) respondentų naudoja kosmetikos gaminius. Mergaičių, naudojančių kosmetikos gaminius, daugiau nei berniukų (86,84 ir 81,17proc. atitinkamai, $p = 0,03$). Pagal klases, kuriose mokosi respondentai kosmetikos gaminių naudojimo paplitis yra labai panašus (10 ir 11 lentelės).

10 lentelė. Kosmetikos gaminių naudojimo paplitimas. Pasiskirstymas pagal lytį.

Klasė	Ar naudoji kokį nors kosmetikos gaminį (ius)?, abs. sk. (proc.)			
	Ne	Taip	Iš viso	p
Berniukai	77 (18,83)	332 (81,17)	409	0,03
Mergaitės	50 (13,16)	330 (86,84)	380	
Iš viso	127(16,1)	662(83,9)	789	

11 lentelė. Kosmetikos gaminių naudojimo paplitimas. Pasiskirstymas pagal klases, kuriose mokosi apklaustieji

Klasė	Ar naudoji kokį nors kosmetikos gaminį (ius)?, abs. sk. (proc.)			
	Ne	Taip	Iš viso	p
5-6	54 (15,08)	304 (84,92)	358	0,5
7-8	73 (17)	358 (83,06)	431	
Iš viso	127(16,1)	662 (83,9)	789	

Vertinant, kur respondentai įsigyja kosmetikos gaminius, stebima, kad poliariausios kosmetikos priemonių įsigyjimo vietos yra kosmetikos parduotuvės 39,54 (95 proc. PI 36,2; 43,0) ir prekybos centrai 37,14 (95 proc. PI 33,8; 40,6). Prekybos centre šiuos gaminius perkasi 37,14 proc. (95 proc. PI 33,8; 40,6) mokinių. Berniukai dažniau nei mergaitės perkasi prekybos centre (44,99 ir 28,68 proc. atitinkamai, $p = <0,0001$) o mergaitės dažniau perkasi kosmetikos parduotuvėje (59,21 ir 21,27 proc. atitinkamai, $p = <0,0001$). Kosmetikos gaminių įsigijimas skiriasi pagal klases, kuriose mokosi respondentai. 5-6 klasių mokinių, kurie kosmetikos gaminius perkasi kosmetikos sparduotuvėse, daugiau nei 7-8 klasių mokinių - (45,25 ir 34,8proc. atitinkamai, $p = 0.003$) (12 ir 13 lentelės).

12 lentelė. Kosmetikos gaminių įsigyjimo vietos. Pasiskirstymas pagal lytį.

Klasė	Kur dažniausiai įsigyti kosmetikos priemonės?, abs. sk. (proc.)						p
	Kosmetikos paduotuvėse	Prekybos centruose	Turguje	Iš kosmetikos katalogų	Kitur	Iš viso	
Berniukai	87 (21,27)	184 (44,99)	13 (3,18)	32 (7,82)	93 (22,74)	409	<0,0001
Mergaitės	225 (59,21)	109 (28,68)	0 (0)	25 (6,58)	21 (5,53)	380	
Iš viso	312(39,54)	293(37,14)	13(1,65)	57(7,22)	114(14,45)	789	

13 lentelė. Kosmetikos gaminių įsigyjimo vietos. Pasiskirstymas pagal klases, kuriose mokosi

Klasė	Kur dažniausiai įsigyti kosmetikos priemonės?, abs. sk. (proc.)						p
	Kosmetikos paduotuvėse	Prekybos centruose	Turguje	Kosmetikos katalogai	Kitur	Iš viso	
7-8	150 (34,8)	158 (36,66)	13 (3,02)	54 (12,53)	56 (12,99)	431	<0,0001
5-6	162 (45,25)	135 (37,71)	0 (0)	3 (0,84)	58 (16,2)	358	
Iš viso	312 (39,54)	293(37,14)	13(1,65)	57(7,22)	114(14,45)	789	

94,93 proc. (749) Vilniaus ir Klaipėdos 5-8 klasių mokinių naudoja vienokius ar kitokius kosmetikos gaminius, o tik 5,07 proc. (40) respondentų teigia, kad kosmetikos gaminių nenaudoja. Nustatyta, kad populiariausios yra burnos priežiūros priemonės. Jomis naudojasi 67,93 proc. (95 proc. PI 64,6; 71,1) respondentų. Kita populiarri priemonių rūšis yra skirta plaukų priežiūrai. Jomis naudojasi 66,92 proc. (95 proc. PI 63,6; 70,1) respondentų. Kosmetikos priemonių naudojimo paplitimas berniukų ir mergaičių grupėse buvo skirtingas. Daugiau mergaičių nei berniukų naudoja asmens higienos priemones (63,95 ir 45,97 proc. atitinkamai, $p = <0,0001$), odos priežiūros

priemonės (57,11 ir 36,19 proc. atitinkamai, $p = <0,0001$), plaukų priežiūros priemonės (76,58 ir 57,95 proc. atitinkamai, $p = <0,0001$). Kosmetikos priemonių naudojimas skiriasi ir pagal klases, kuriose mokosi apklaustieji. Daugiau 5-6 klasių nei 7-8 klasių mokinių naudoja plaukų priežiūros priemonės (74,86 ir 60,32 proc. atitinkamai, $p = <0,0001$) (14 ir 15 lentelės).

14 lentelė. Kosmetikos gaminių naudojimas pagal paskirties grupę. Pasiskirstymas pagal lytį abs. sk. (proc.)

Kosmetikos gaminiai	Lytis		Iš viso:	95 proc. PI	p
	Berniukai	Mergaitės			
Apsaugantys nuo saulės	154 (37,65)	173 (45,53)	327 (41,44)	38,0; 45,0	0,03
Kojų priežiūros priemonės	53 (12,96)	86 (22,63)	139 (17,62)	15,1; 20,4	0,0004
Plaukų priežiūros priemonės	237 (57,95)	291 (76,58)	528 (66,92)	63,6; 70,1	<0,0001
Rankų ir kūno priežiūros priemonės	136 (33,25)	223 (58,68)	359 (45,5)	42,1; 49,0	<0,0001
Burnos priežiūros priemonės	256 (62,59)	280 (73,68)	536 (67,93)	64,6; 71,1	0,001
Asmens higienos priemonės	188 (45,97)	243 (63,95)	431 (54,63)	51,1; 58,1	<0,0001
Odos priežiūros priemonės	148 (36,19)	217 (57,11)	365 (46,26)	42,8; 49,8	<0,0001
Kita	21 (5,13)	23 (6,05)	44 (5,58)	4,1; 7,4	0,6
Kosmetikos gaminių nenaudoja	30 (7,33)	10 (2,63)	40 (5,07)	3,7; 6,8	0,003
Iš viso respondentų	409	380			

15 lentelė. Kosmetikos gaminių naudojimas pagal paskirties grupę. Pasiskirstymas pagal klases, kuriose mokosi, abs. sk. (proc.)

Gaminiai	Klasė, kurioje mokosi respondentai				
	5-6	7-8	Iš viso:	95 proc. PI	p
Apsaugantys nuo saulės	164 (45,81)	163 (37,82)	327 (41,44)	38,0; 45,0	0,02
Kojų priežiūros priemonės	80 (22,35)	59 (13,69)	139 (17,62)	15,1; 20,4	0,002
Plaukų priežiūros priemonės	268 (74,86)	260 (60,32)	528 (66,92)	63,6; 70,1	<0,0001
Rankų ir kūno priežiūros priemonės	179 (50)	180 (41,76)	359 (45,5)	42,1; 49,0	0,02
Burnos priežiūros priemonės	266 (74,3)	270 (62,65)	536 (67,93)	64,6; 71,1	0,0005
Asmens higienos	194 (54,19)	237 (54,99)	431 (54,63)	51,1; 58,1	0,8
Odos priežiūros priemonės	174 (48,6)	191 (44,32)	365 (46,26)	42,8; 49,8	0,2
Makiažo priemonės *	73 (20,39)	78 (18,1)	151 (39,74)	34,9; 44,7	0,5
Kita	15 (4,19)	29 (6,73)	44 (5,58)	4,1; 7,4	0,1
Kosmetikos gaminių nenaudoja	23 (6,42)	17 (3,94)	40 (5,07)	3,7; 6,8	0,1
Iš viso respondentų	358	431			
*Iš viso respondentų (mergaitės)	191	189			

Tyrimo duomenimis 98,73 proc. (95 proc. PI 97,75; 99,35) mokinių teigia naudojantys dantų pastą, 98,48 (95 proc. PI 97,43; 99,17) muilą, 91,38 proc. (95 proc. PI 89,27; 93,19) - dušo želę, 96,07 proc. (95 proc. PI 94,54; 97,27) - šampūną. Asmens higienos priemonių naudojimo paplitimas berniukų ir mergaičių grupėse skirtingas. Mergaičių, naudojančių šampūną, daugiau nei berniukų (98,16 ir 94,13 proc. atitinkamai, $p = 0,004$), berniukai dažniau nei mergaitės, naudoja burnos skalavimo skystį (70,17 ir 67,11 proc. atitinkamai, $p = 0,32$). Asmens higienos priemonių

naudojimas skirtingas ir pagal klases, kuriose mokosi apklaustieji. 7-8 klasių respondentai dažniau nei 5-6 klasių respondentai, naudojančių dantų pastą (100 ir 96,37 proc. atitinkamai, $p = <0,0001$) bei muilą (100,00 ir 96,09 proc. atitinkamai, $p = <0,0001$). Skirtingas mergaičių imtymios higienos priemonių naudojimas pagal klases. 7-8 klasių mergaičių, naudojančių šias priemones, daugiau nei 5-6 klasių mergaičių (79,01 ir 60,73 proc. atitinkamai, $p = 0,79$), bendras mergaičių imtymios higienos priemonės naudoja siekia 68,16 proc. (95 proc. PI 63,34; 72,7) mergaičių.

Mergaitės aktyviau naudoja ir plaukų priežiūros priemones. Bendras plaukų balzamo naudojimas siekia 64,64 proc. (95 proc. PI 61,25; 67,92), tačiau mergaitės jį naudoja gerokai intensyviau nei berniukai (84,47 ir 46,21 proc. atitinkamai, $p = <0,0001$). Bendras plaukų fiksavimo priemonių naudojimas siekia 47,78 proc. (95 proc. PI 44,31; 51,27,1), berniukų, naudojančių šias priemones, mažiau nei mergaičių (42,05 ir 53,95 proc. atitinkamai, $p = 0,001$). 7-8 klasių mokinių, naudojančių šias priemones, daugiau nei 5-6 klasių mokinių (48,72 ir 46,65 proc. atitinkamai, $p = <0,0001$). Bendras kvepalų naudojimas yra 72,24 proc. (95 proc. PI 69,04; 75,28), tačiau gana žymiai skiriasi jų naudojimas tarp mergaičių ir berniukų (86,05 ir 59,41proc. atitinkamai, $p = <0,0001$), o pagal klases, kuriose mokosi apklaustieji šios priemonės naudojimas panašus. Pagal lytį skiriasi ir dezodoranto naudojimas. Berniukų, naudojančių dezodorantą, mažiau nei mergaičių (60,64 ir 75,79 proc. atitinkamai, $p = <0,0001$).

Mergaičių dekoratyvinės kosmetikos naudojimas gana stipriai priklauso nuo klasės, kurioje jos mokosi. 7-8 klasių mergaitės dažniau naudoja blakstienų tušą (69,06 ir 58,64 proc. atitinkamai, $p = 0,13$), daugiau naudojančių vokų šešėlius (60,64 ir 40,84 proc. atitinkamai, $p = 0,002$), akių pieštukus (54,14 ir 30,89 proc. atitinkamai, $p = <0,0001$), lūpų dažus (76,8 ir 67,54 proc. atitinkamai, $p = 0,197$). Kūno lasjono, kremo bendras naudojimas siekia 55,77 proc. (95 proc. PI 52,28; 59,21), tačiau irgi gana stipriai skiriasi tarp klasių, kuriose mokosi respondentės (77,37 ir 35,7 proc. atitinkamai, $p = <0,0001$). 22,18 proc. (95 proc. PI 19,38; 25,18) respondentų atsakė, kad naudoja plaukų dažymo priemones. Šių priemonių panaudojimas skiriasi pagal lytį ir klasę, kurioje mokosi apklaustieji. Mergaičių, naudojančių plaukų dažymo priemones, daugiau nei berniukų (29,21 ir 15,65 proc. atitinkamai, $p = <0,0001$). 5-6 klasių mokinių, naudojančių plaukų dažus, daugiau nei 7-8 klasių respondentų (23,46 ir 21,11 proc. atitinkamai, $p = 0,42$). Nagų lako suminis mergaičių naudojimas siekia 83,16 proc. (95 proc. PI 79,14; 86,67). Vyresnių klasių mergaičių, naudojančių šią priemonę, daugiau nei žemesnių kklasių (87,85 ir 82,2 proc. atitinkamai, $p = 0,2$) (16 ir 17 lentelės).

16 lentelė. Konkrečių kosmetikos gaminių naudojimo pasiskirstymas pagal lytį, abs. sk. (proc.)

Kosmetikos priemonė	Lytis		Iš viso:	p
	Berniukai	Mergaitės		
Burnos skalavimo skystis	287 (70,17)	255 (67,11)	542 (68,69)	0,45
Dantų pasta	401 (98,04)	378 (99,47)	779 (98,73)	0,05
Muilas	397 (97,07)	380 (100)	777 (98,48)	0,01
Dušo želė	369 (90,22)	352 (92,63)	721 (91,38)	<0,0001
Šampūnas	385 (94,13)	373 (98,16)	758 (96,07)	0,02
Plaukų balzamas	189 (46,21)	321 (84,47)	510 (64,64)	<0,0001
Plaukų fiksavimo priemonės (pvz. lakas)	172 (42,05)	205 (53,95)	377 (47,78)	<0,0001
Plaukų dažai	64 (15,65)	111 (29,21)	175 (22,18)	<0,0001
Dezodorantas	248 (60,64)	288 (75,79)	536 (67,93)	<0,0001
Kvepalai	243 (59,41)	327 (86,05)	570 (72,24)	<0,0001
Kūno losjonas / kremas	146 (35,7)	294 (77,37)	440 (55,77)	<0,0001
Savaiminio įdegio gaminiai	63 (15,4)	51 (13,42)	114 (14,45)	0,73
Skutimosi putas / želė	74 (18,09)	100 (26,32)	174 (22,05)	0,02
Kita	31 (7,58)	40 (10,53)	71 (9)	0,05

17 lentelė. Konkrečių kosmetikos gaminių naudojimo pasiskirstymas pagal klases, kuriose respondentai mokosi, abs. sk. (proc.)

Priemonė	Klasė, kurioje mokosi respondentai			
	5-6	7-8	Iš viso:	p
Burnos skalavimo skystis	225 (62,85)	317 (73,55)	542 (38,53)	<0,0001
Dantų pasta	345 (96,37)	434 (100,7)	779 (98,73)	0,08
Muilas	344 (96,09)	433 (100,46)	777 (98,48)	0,0003
Dušo želė	309 (86,31)	412 (95,59)	721 (91,38)	0,004
Imtymios higienos prausiklis	116 (60,73)	143 (79,01)	259 (68,16)	0,14
Šampūnas	333 (93,02)	425 (98,61)	758 (96,07)	<0,0001
Plaukų balzamas	223 (62,29)	287 (66,59)	510 (64,64)	<0,0001
Plaukų fiksavimo priemonės (pvz. lakas)	167 (46,65)	210 (48,72)	377 (47,78)	0,004
Plaukų dažai	84 (23,46)	91 (21,11)	175 (22,18)	0,2
Dezodorantas	221 (61,73)	315 (73,09)	536 (67,93)	0,1
Kvepalai	258 (72,07)	312 (72,39)	570 (72,24)	<0,0001
Kūno losjonas / kremas	193 (53,91)	247 (57,31)	440 (55,77)	0,01
Veido kaukė	94 (49,21)	103 (56,91)	197 (51,84)	0,46
Veido prausiklis	144 (75,39)	152 (83,98)	296 (77,89)	0,3
Veido šveitiklis	89 (24,86)	124 (28,77)	213 (27)	0,003
Savaiminio įdegio gaminiai	43 (12,01)	71 (16,47)	114 (14,45)	0,005
Skutimosi putos / želė	61 (17,04)	113 (26,22)	174 (22,05)	0,04
Pudra	80 (41,88)	91 (50,28)	171 (45)	0,001
Blakstienų tušas	112 (58,64)	125 (69,06)	237 (62,37)	<0,0001
Vokų šešėliai	78 (40,84)	108 (59,67)	186 (48,95)	<0,0001
Akių pieštukai	59 (30,89)	98 (54,14)	157 (41,32)	<0,0001
Lūpų dažai	129 (67,54)	139 (76,8)	268 (70,53)	0,02
Lūpų pieštukai	55 (28,8)	95 (52,49)	150 (39,47)	0,001
Nagų lakas	157 (82,2)	159 (87,85)	316 (83,16)	0,001
Nagų lako valiklis	157 (82,2)	156 (86,19)	313 (82,37)	0,004
Kita	35 (9,78)	36 (8,35)	71 (9)	0,7

Analizuoti apklausos rezultatai, susiję su kosmetinių priemonių naudojimu kiekvieną dieną. Tik 38,53 proc. (95 proc. PI 35;18 41,96) 5-8 klasių mokinių nurodė kiekvieną dieną naudojančios dantų skalavimo skystį. Kasdieninis dantų pastos naudojimas siekia 92,27 (95 proc. PI 90,25; 93,98), muilo - 85,8 proc. (95 proc. PI 83,24; 88,11), dušo želės - 41,44 proc. (95 proc. PI 38,04; 44,91). 7-8 klasių mokiniai dažniau naudoja dantų skalavimo skystį nei 5-6 klasių mokiniai (46,87 ir 28,49 proc. atitinkamai, $p = <0,0001$). 7-8 klasių mokinių, kiekvieną dieną naudojančių šampūną, daugiau nei 5-6 klasių mokiniai (42,46 ir 25,98 proc. atitinkamai, $p = <0,0001$). Skirtingas mergaičių kasdieninis imtymios higienos naudojimas pagal klases. 7-8 klasių mergaičių, šią priemonę naudojančių kasdien, daugiau nei 5-6 klasių mergaičių (49,72 ir 60,73 proc. atitinkamai, $p = <0,004$), bendras mergaičių kasdieninis imtymios higienos naudojimas siekia 40,26 proc. (95 proc. PI 35,41; 45,26).

Mergaičių dekoratyvinės kosmetikos kasdieninis naudojimas skiriasi priklausomai nuo klasės, kurioje jos mokosi. 7-8 klasių mergaitės dažniau nei 5-6 klasių mergaitės kasdien naudoja blakstienų tušą (25,41 ir 9,42 proc. atitinkamai, $p = <0,0001$), vokų šešėlius (12,71 ir 2,09 proc. atitinkamai, $p = <0,0001$), akių pieštukus (14,36 ir 5,24 proc. atitinkamai, $p = 0,004$), lūpų dažus (19,89 ir 10,47 proc. atitinkamai, $p = 0,02$) (18 lentelė).

18 lentelė. Kosmetikos gaminių kasdieninis naudojimas. Pasiskirstymas pagal klases, kuriose mokosi respondentai.

Gaminys	Klasė			
	5-6	7-8	Iš viso:	p
Burnos skalavimo skystis	102 (28,49)	202 (46,87)	304 (38,53)	<0,0001
Dantų pasta	321 (89,66)	407 (94,43)	728 (92,27)	0,08
Muilas	287 (80,17)	390 (90,49)	677 (85,8)	0,0003
Dušo želė	119 (33,24)	208 (48,26)	327 (41,44)	0,004
Imtymios higienos prausiklis	63 (32,98)	90 (49,72)	153 (40,26)	0,13
Šampūnas	93 (25,98)	183 (42,46)	276 (34,98)	0,0003
Plaukų balzamas	49 (13,69)	125 (29)	174 (22,05)	<0,0001
Plaukų fiksavimo priemonės (pvz. lakas)	30 (8,38)	61 (14,15)	91 (11,53)	0,004
Plaukų dažai	15 (4,19)	26 (6,03)	41 (5,2)	0,22
Dezodorantas	117 (32,68)	157 (36,43)	274 (34,73)	0,15
Kvepalai	60 (16,76)	125 (29)	185 (23,45)	<0,0001
Kūno losjonas / kremas	42 (11,73)	85 (19,72)	127 (16,1)	0,02
Veido kaukė	13 (6,81)	19 (10,5)	32 (8,42)	0,5
Veido prausiklis	56 (29,32)	72 (39,78)	128 (33,68)	0,32
Veido šveitiklis	11 (3,07)	34 (7,89)	45 (5,7)	0,003
Savaiminio įdegio gaminiai	2 (0,56)	16 (3,71)	18 (2,28)	0,005
Skutimosi putos / želė	15 (4,19)	29 (6,73)	44 (5,58)	0,04
Pudra	12 (6,28)	24 (13,26)	36 (9,47)	0,001
Blakstienų tušas	18 (9,42)	46 (25,41)	64 (16,84)	<0,0001
Vokų šešėliai	4 (2,09)	23 (12,71)	27 (7,11)	<0,0001
Akių pieštukai	10 (5,24)	26 (14,36)	36 (9,47)	<0,0001
Lūpų dažai	20 (10,47)	36 (19,89)	56 (14,74)	0,015
Lūpų pieštukai	12 (6,28)	28 (15,47)	40 (10,53)	0,001
Nagų lakas	16 (8,38)	32 (17,68)	48 (12,63)	0,001
Nagų lako valiklis	14 (7,33)	26 (14,36)	40 (10,53)	0,004
Kita	18 (5,03)	17 (3,94)	35 (4,44)	0,7
Iš viso respondentų	358	431		
*Iš viso respondentų (mergaitės)	191	189		

6.5. Mokinių nuomonė apie kosmetikos gaminių poveikį odai

76,81 proc. (95 proc. PI 73,8; 79,7) Vilniaus ir Klaipėdos mokinių sutinka, kad netinkamai naudojamos kosmetikos priemonės gali pakenti odai, o 17,74 proc. (95 proc. PI 15,2; 20,5) neturi nuomonės šiuo klausimu. Kosmetikos priemonių netinkamo naudojimo vertinimas berniukų ir mergaičių grupėse buvo skirtingas. Mergaičių, sutinkančių, kad kosmetikos priemonės gali pakenkti odai, yra daugiau nei berniukų (85,0 ir 69,2 proc. atitinkamai, $p \leq 0.0001$). Toks vertinimas 5-6 ir 7-8 klasių grupėse taip pat buvo skirtingas. 5-6 klasių mokinių, manančių, kad kosmetikos priemonės gali pakenkti odai, mažiau nei 7-8 klasių mokinių (71,79 ir 80,97 proc. atitinkamai, $p = 0.003$) (19 ir 20 lentelės).

19 lentelė. Respondentų nuomonė apie kosmetikos priemonių galimybę pakenti odai. Pasiskirstymas pagal klases, kuriose mokosi

Klasė	Ar sutinki, jog netinkamai naudojant kosmetikos priemones, jos gali pakenkti Tavo odai?, abs. sk. (proc.)				p
	Taip	Ne	Nežinau	Iš viso	
7-8	349 (80,97)	9 (2,09)	73 (16,94)	431	<0,0001
5-6	257 (71,79)	34 (9,5)	67 (18,72)	358	
Iš viso	606 (76,81)	43 (5,45)	140 (17,74)	789	

20 lentelė. Respondentų nuomonė apie kosmetikos priemonių galimybę pakenkti odai. Pasiskirstymas pagal lytį

Lytis	Ar sutinki, jog netinkamai naudojant kosmetikos priemones, jos gali pakenkti Tavo odai?, abs. sk. (proc.)				
	Taip	Ne	Nežinau	Iš viso	p
Mergaitės	323 (85,00)	20 (5,26)	37 (9,74)	380	<0,0001
Berniukai	283 (69,2)	23 (5,62)	103 (25,18)	409	
Iš viso	606(76,81)	43(5,45)	140(17,74)	789	

6.6 Veiksniai, lemiantys kosmetikos priemonių pasirinkimą

Vertinant kosmetikos priemonių pirkimo pasirinkimą įtakojančius veiksnius, nustatyta, kad 32,95 proc. (95 proc. PI 29,7; 36,3) mokinių svarbi priemonės kokybė. Stebimas skirtingas požiūris pagal lytį. Berniukų, teigiančių, kad jiems nėra skirtumo, kokios kosmetikos priemonių savybės, daugiau nei taip teigiančių mergaičių (23,23 ir 4,74 proc. atitinkamai, $p = <0,0001$). Kaip jau anksčiau nurodyta, mergaičių, sutinkančių, kad kosmetikos priemonės gali pakenkti odai, daugiau nei berniukų (85,0 ir 69,2 proc. atitinkamai, $p = <0,0001$). Taigi, mergaičių požiūris į kosmetikos priemones yra kritiškesnis. Skirtingas požiūris pasirenkant kosmetikos prekes stebimas ir tarp skirtingų klasių grupių, kuriose mokosi vaikai. 7-8 klasių mokiniams svarbesnė kosmetikos prekių kokybė nei 5-6 klasių mokiniams (23,23 ir 4,74 proc. atitinkamai, $p = 0,38$) (21 ir 22 lentelės).

21 lentelė. Kosmetikos priemonių pirkimo pasirinkimą lemiantys veiksniai. Pasiskirstymas pagal lytį, abs. sk. (proc.)

Kas labiausiai įtakoja Tavo pasirinkimą, renkantis kosmetikos gaminį?,
abs. sk. (proc.)

Veiksniai	Lytis		
	Berniukai	Mergaitės	Iš viso:
Kaina	77 (18,83)	69 (18,16)	146 (18,5)
Kokybė	137 (33,5)	123 (32,37)	260 (32,95)
Sudėtis	25 (6,11)	103 (27,11)	128 (16,22)
Reklama, draugų patarimai	32 (7,82)	55 (14,47)	87 (11,03)
Nėra skirtumo	95 (23,23)	18 (4,74)	113 (14,32)
Kita	43 (10,51)	12 (3,16)	55 (6,97)
Iš viso	409	380	

chi2 = 123.84, lls = 5, p = 4,8

22 lentelė. Kosmetikos priemonių pirkimo pasirinkimą įtakojujantys veiksniai. Pasiskirstymas pagal klases, kuriose mokosi mokinia, abs. sk. (proc.)-

Veiksny	Klasė		
	5-6	7-8	Iš viso:
Kaina	69 (19,27)	77 (17,87)	146 (18,5)
Kokybė	112 (31,28)	148 (34,34)	260 (32,95)
Sudėtis	73 (20,39)	55 (12,76)	128 (16,22)
Reklama, draugų patarimai	37 (10,34)	50 (11,6)	87 (11,03)
Nėra skirtumo	38 (10,61)	75 (17,4)	113 (14,32)
Kita	29 (8,1)	26 (6,03)	55 (6,97)
Iš viso	358	431	

chi2 = 15.55, lls = 5, p = 0.008

6.7. Dekoratyvinės kosmetikos naudojimas

Mergaičių buvo paprašyta nurodyti svarbiausias jų naudojamas dekoratyvinės kosmetikos priemones. Nustatyta, kad lūpų blizgis respondentėms yra tarp svarbiausių dekoratyvinės kosmetikos priemonių reigiamai atsakė - 47,89 proc. (95 proc. PI 42,9; 52,9). Tačiau ši priemonė labiau naudojama 5-6 klasių mokinių, nei 7-8 klasių mokinių (51,31 ir 44,44 proc. atitinkamai, $p = 0,17$). 7-8 klasių mergaičių, teigusių, kad blakstienų tušas svarbus, daugiau nei 5-6 klasių mergaičių (32,28 ir 24,08 proc.). Analizuojant mergaičių atsakymus, kodėl jos naudoja kosmetikos priemones, nustatyt, kad 5-6 klasių mokinės, lyginant su 7-8 klasių mokinėmis dekoratyvinę kosmetiką labiau vartoja dėl asmeninio grožio supratimo ir dažniau rinkosi atsakymą “be jos atrodau sau negraži, nepatraukli” (13,76 ir 19,9 proc. atitinkamai, $p = 0,116$). Be to, nustatyta, kad 7-8 klasių mergaitės dažniau nei 5-6 klasių mergaitės naudoja dekoratyvinę kosmetiką, nes jų nuomone visos naudoja ir nenori išsiskirti (17,99 ir 5,24 proc. atitinkamai, $p = 0,65$). Be to, bei 7-8 klasių mergaitės dažniau nei 5-6 klasių mergaitės dekoratyvinės kosmetikos pagalba slepia savo odos trūkumus (17,99 ir 14,66 proc. atitinkamai, $p = 0,37$) (23 ir 24 lentelės).

23 lentelė. Respondenčių svarbiausios dekoratyvinės kosmetikos priemonės. Pasiskirstymas pagal klases, kuriose mokosi, abs. sk. (proc.)

Priemonės	Klasė, kurioje mokosi respondentės				
	5-6	7-8	Iš viso:	95 proc. PI	p
Lūpų blizgesys	98 (51,31)	84 (44,44)	182 (47,89)	42,9; 52,9	0,18
Lūpų dažai	44 (23,04)	47 (24,87)	91 (23,95)	18,9; 28,4	0,68
Blakstienų tušas	46 (24,08)	61 (32,28)	107 (28,16)	23,8; 32,8	0,08
Pudra	25 (13,09)	29 (15,34)	54 (14,21)	11,0; 18,0	0,5
Kita	47 (24,61)	44 (23,28)	91 (23,95)	19,9; 28,4	0,76
Iš viso respondenčių	191	189			

24 lentelė. Priežastys, dėl kurių respondentės naudoja dekoratyvinę kosmetiką. Pasiskirstymas pagal klases, kuriose mokosi abs. sk. (proc.)

Priežastys	Klasė, kurioje mokosi respondentės		
	5-6	7-8	Iš viso:
Be jos atrodau sau negraži, nepatraukli	38 (19,9)	26 (13,76)	64 (16,84)
Visos naudoja, o aš nenoriu išsiskirti	10 (5,24)	34 (17,99)	44 (11,58)
Kad kiti atkreiptų dėmesį	1 (0,52)	6 (3,17)	7 (1,84)
Noriu paslėpti savo odos trūkumus	28 (14,66)	34 (17,99)	62 (16,32)
Noriu atrodyti vyresnė	6 (3,14)	2 (1,06)	8 (2,11)
Kita	33 (17,28)	28 (14,81)	61 (16,05)
Nenaudoju	75 (39,27)	59 (31,22)	134 (35,26)
Iš viso	191	189	

chi2 = 23.80, lls = 6, p = 0.0006

Vilniaus ir Klaipėdos mokinių buvo klausta, kaip dažnai jos naudoja dekoratyvinę kosmetiką. Nustatyta, kad 31,84 proc. (95 proc. PI 27,3; 36,7) respondenčių naudoja dekoratyvinę kosmetiką tik ypatingomis progomis. Vertinant pagal klases, kuriose mokosi mergaitės, skirtingų klasių grupių mokinių dekoratyvinės kosmetikos naudojimo dažnis skiriasi. 7-8 klasių mokinės dažniau naudoja dekoratyvinę kosmetiką kiekvieną dieną, nei 5-6 klasių mokinės (31,75 ir 24,14 proc. atitinkamai, $p=0.003$) (25 lentelė).

Tyrimo duomenimis, 83,16 proc. (95 proc. PI 79,1; 86,7) mokinių nesiskolina dekoratyvinės kosmetikos iš draugų. Vertinant pagal klasių grupes, kuriose mokosi respondentės, dekoratyvinės kosmetikos skolinimosi iš draugų mastas buvo skirtingas. 7-8 klasių mokinės dažniau skolinasi dekoratyvinę kosmetiką, nei 5-6 klasių mokinės (22,22 ir 11,52 proc. atitinkamai, $p=0.005$) (26 lentelė).

Respondenčių buvo klausta, kaip dažnai jos keičia savo dekoratyvinės kosmetikos priemones. Nustatyta, kad 33,68 proc. (95 proc. PI 29,1; 38,6) respondenčių nekeičia jų ir naudoja

, kol pasibaigia. Vertinant pagal klasių grupes, kuriose mokosi respondentės, daugiau 7-8 klasių respondenčių dekoratyvinę kosmetiką keičia kas mėnesį, lyginant su 5-6 klasių respondentėmis (23,81 ir 10,47 proc. atitinkamai, $p = <0.0001$) (27 lentelė).

25 lentelė. Dekoratyvinės kosmetikos naudojimo dažnis. Pasiskirstymas pagal klases, kuriose mokosi abs. sk. (proc.).

	Klasė, kurioje mokosi respondentės					p
	Kiekvieną dieną	Kelis kartus per savaitę	Ypatingomis progomis	Nenaudoju	Iš viso	
5-6	35 (24,14)	32 (22,07)	78 (53,79)	46 (31,72)	191	0,0004
7-8	60 (31,75)	42 (22,22)	43 (22,75)	44 (23,28)	189	
Iš viso	95(25,01)	74(19,47)	121(31,84)	90(23,68)		

26 lentelė. Dekoratyvinės kosmetikos skolinimosi iš draugių populiarumas. Pasiskirstymas pagal klases, kuriose mokosi abs. sk. (proc.).

Klasė	Ar skoliniesi iš draugių makiažo priemones?, abs. sk. (proc.)			
	Ne	Taip	Iš viso	p
5-6	169 (88,48)	22 (11,52)	191	0,005
7-8	147 (77,78)	42 (22,22)	189	
Iš viso	316 (83,16)	64 (16,84)	380	

27 lentelė. Dekoratyvinės kosmetikos naudojimo dažnis. Pasiskirstymas pagal klases, kuriose mokosi abs. sk. (proc.).

Dažnis	Klasė, kurioje mokosi respondentės		
	5-6	7-8	Iš viso:
Kas mėnesį	45 (23,81)	20 (10,47)	65 (17,11)
Kas 4-6 mėnesius	27 (14,29)	29 (15,18)	56 (14,74)
Kas metus	2 (1,06)	12 (6,28)	14 (3,68)
Nekeičiu, naudoju kol baigiasi	59 (31,22)	69 (36,13)	128 (33,68)
Nesidažau	56 (29,63)	61 (31,94)	117 (30,79)
Iš viso	189	191	

chi2 = 17.81, lls = 4, p = 0.001

Vilniaus ir Klaipėdos mokinių buvo klausta, kokių tikslų naudoja savaiminio įdegio priemones. Nustatyta, kad 93,95 proc. (95 proc. PI 91,2; 96,0) respondenčių tokių dekoratyvinės kosmetikos priemonių nenaudoja (28 lentelė).

28 lentelė. Savaiminio įdegio priemonių naudojimas. Pasiskirstymas pagal klases, kuriose mokosi respondentai abs. sk. (proc.)

Naudojimo tikslas	Klasė, kurioje mokosi respondentės		
	5-6	7-8	Iš viso:
Noriu atrodyti gražiau	2 (1,05)	6 (3,17)	8 (2,11)
Siekiu užmaskuoti savo odos trūkumus	2 (1,05)	0 (0)	2 (0,53)
Nes naudoja draugės/draugai	0 (0)	7 (3,7)	7 (1,84)
Nenaudoju	183 (95,81)	174 (92,06)	357 (93,95)
Kita	4 (2,09)	2 (1,06)	6 (1,58)
Iš viso	191	189	

chi² = 11.88, lls = 4, p = 0.018

6.8. Plaukų dažymas.

86,06 proc. (95 proc. PI 83,5; 88,3) Vilniaus ir Klaipėdos 5-8 klasių mokinių nedažo plaukų visai. Vertinant pagal lytį, plaukus dažančių mergaičių daugiau nei berniukų (22,37 ir 6,11 proc. atitinkamai, $p = <0.0001$). 18,16 proc. (95 proc. PI 14,5; 22,3) mergaičių nurodė, kad tai jos daro, nes mėgsta keisti savo išvaizdą (29 lentelė).

29 lentelė. Plaukų dažymo priežastys. Pasiskirstymas pagal lytį abs. sk. (proc.).

Plaukų dažymo priežastys	Lytis		
	Berniukai	Mergaitės	Iš viso:
Nes draugės/draugai dažo	6 (1,47)	6 (1,58)	12 (1,52)
Nes nepatinka mano natūrali plaukų spalva	7 (1,71)	6 (1,58)	13 (1,65)
Mėgstu keisti savo išvaizdą	9 (2,2)	69 (18,16)	78 (9,89)
Nedažau	384 (93,89)	295 (77,63)	679 (86,06)
Kita	3 (0,73)	4 (1,05)	7 (0,89)
Iš viso	409	380	

chi² = 57.05, IIs = 4, p = <0.0001

6.9. Apsauginių kremų nuo saulės naudojimas

Efektyvus UV spindulių poveikio mažinimas pradedant nuo vaikystės yra būtina sąlyga siekiant kontroliuoti tiek greitą, tiek ilgalaikį UV spindulių žalingą poveikį odai [51]. Intensyvus saulės spindulių poveikis vaikams – svarbus odos vėžio rizikos veiksnys [51, 53]. Todėl tyrime buvo įtrauktas klausimas, ar 5-8 klasių mokiniai vasarą naudoja apsauginius kremus nuo saulės. Nustatyta, kad 79,85 proc. (95 proc. PI 77,0; 82,5) mokinių naudoja apsauginius kremus nuo saulės. Kremų nuo saulės naudojimas berniukų ir mergaičių grupėse buvo skirtingas. Mergaičių, kurios vasarą naudoja apsauginius kremus nuo saulės, buvo daugiau, nei berniukų (84,74 ir 75,31 proc. atitinkamai, $p = 0.001$). Apsauginių kremų naudojimas pagal klases, kuriose mokosi respondentai, buvo panašus tarp 7-8 klasių ir 5-6 klasių mokinių (80,28 ir 75,31 proc. atitinkamai, $p = 0.76$) (30 ir 31 lentelės). Mergaitės 1,84 karto dažniau naudoja apsauginius kremus nuo saulės nei berniukai.

30 lentelė. Apsauginių kremų nuo saulės naudojimas.

Ar naudoji vasarą apsauginius kremus nuo saulės?				
Kintamasis	ŠSb	ŠSp	PI	p
Berniukai	1	1	-	-
Mergaitės	1,82	1,84	1,28-2,64	<0,0001
5-6 kl.	0,943	0,89	0,63-1,27	0,51
7-8 kl.	1	1	-	-

N=789 Modelio tikėtimumo santykis $\chi^2 = 11,44$, $l/s = 2$, $p = 0,003$, Hošmerio ir Lemešou testas $\chi^2 = 17,63$, $l/s = 2$, $p < 0,0001$, $R^2 = 0,14$ (Cox & Snell), Negelkerke koeficientas lygus 0,023, modelį teisingai klasifikavo 79,8 % imties respondentų.

31 lentelė. Apsauginių kremų nuo saulės naudojimas. Pasiskirstymas pagal klases, kuriose mokosi respondentai.

Klasė	Ar naudoji vasarą apsauginius kremus nuo saulės?, abs. sk. (proc.)			p
	Ne	Taip	Iš viso	
5-6	74 (20,67)	284 (79,33)	358	0,74
7-8	85 (19,72)	346 (80,28)	431	
Iš viso	159(20,15)	630(79,85)	789	

6.10. Kosmetikos priemonių nepageidaujamas poveikis

Vilniaus ir Klaipėdos mokinių buvo klausta, kaip dažnai pasitaiko, kad kosmetikos priemonė jiems netiko. Nustatyta, kad 51,08 proc. (95 proc. PI 47,6; 54,6) respondentų yra

pasitaikę, kad kosmetikos priemonė jiems netiko. Vertinimas pagal klases, kuriose mokosi respondentai, buvo skirtingas. 7-8 klasių mokinių, kuriems yra pasitaikę, kad kosmetikos priemonė būtų netikusi, buvo mažiau nei 5-6 klasių mokinių (48, 73 ir 53,91 proc. atitinkamai, $p = 0.143$).

Vertinant kosmetikos priemonių neigiamo poveikio dažnį, nustatyta, kad 16,35 proc. (95 proc. PI 13,9; 19,1) respondentų nurodė, kad kartais jiems natinka kosmetikos priemonės. Atsakymai pagal klases išsiskyrė. 5-6 klasių mokinių, teigusių, kad kosmetikos priemonė jiems kartais netiko, daugiau nei 7-8 klasių mokinių (19,83 ir 13,46 proc. atitinkamai, $p = 0.018$) (32 lentelės).

32lentelė. Kosmetikos priemonių nepageidaujamo poveikio dažnis. . Pasiskirstymas pagal klasę, kurioje mokosi respondentai abs. sk. (proc.).

Dažnis	Klasė, kurioje mokosi respondentai		
	5-6	7-8	Iš viso:
Dažnai	18 (5,03)	43 (9,98)	61 (7,73)
Kartais	71 (19,83)	58 (13,46)	129 (16,35)
Retai	104 (29,05)	109 (25,29)	213 (27)
Taip nebūna niekada	92 (25,7)	139 (32,25)	231 (29,28)
Nepamenu	73 (20,39)	82 (19,03)	155 (19,65)
Iš viso	358	431	

chi2 = 15.13, lls = 4, p = 0.004

46,26 proc. (95 proc. PI 42,8; 49,8) respondentų nurodė, kad visos naudotos kosmetikos priemonės jiems tiko, tačiau 21,42 proc. (95 proc. PI 18,7; 24,4) respondentų nurodė, kad jiems išbėrė odą. Atsakymai pagal klases išsiskyrė. 5-6 klasių mokinių nurodžiusių, kad kosmetikos priemonės jiems sukelia odos išsausėjimą, daugiau nei 7-8 klasių mokinių (18,99 ir 13,23 proc. atitinkamai, $p = 0.028$) (33 lentelė).

33 lentelė. Kosmetikos priemonių nepageidaujamas poveikis. Pasiskirstymas pagal klasę, kurioje mokosi respondentai abs. sk. (proc.).

Pašaliniai reiškiniai	Klasė, kurioje mokosi respondentai		
	5-6	7-8	Iš viso:
Išbėrė oda	67 (18,72)	102 (23,67)	169 (21,42)
Išsausėjo oda	68 (18,99)	57 (13,23)	125 (15,84)
Sudirgo oda	19 (5,31)	32 (7,42)	51 (6,46)
Visi naudoti kosmetikos gaminiai man tiko	152 (42,46)	213 (49,42)	365 (46,26)
Kita	52 (14,53)	27 (6,26)	79 (10,01)
Iš viso	358	431	

chi2 = 23.08, lls = 4, p = 0,0001

38,68 (95 proc. PI 33,9; 43,7) mergaičių, paklausus dėl nepageidaujamo dekoratyvinės kosmetikos efekto, nurodė, kad visos makiažo priemonės joms tiko. 21,32 proc. (95 proc. PI 17,4; 25,7) respondenčių nurodė, kad joms netiko blakstienų tušas. Atsakymai pagal klases išsiskyrė. 5-6 klasių mergaičių, nurodžiusių, kad joms netiko pudra, daugiau nei 7-8 klasių mergaičių pateikusių tą patį atsakymą (18,99 ir 13,23 proc. atitinkamai, $p = 0.039$) (34 lentelė).

34 lentelė. Mergaičių, kurioms netiko kosmetikos priemonė, skaičius pagal klases abs. sk. (proc.).

Kosmetikos priemonė	Klasė		
	5-6	7-8	Iš viso:
Lūpų dažai	28 (14,66)	25 (13,23)	53 (13,95)
Pudra	23 (12,04)	11 (5,82)	34 (8,95)
Blakstienų tušas	37 (19,37)	44 (23,28)	81 (21,32)
Kita	42 (21,99)	23 (12,17)	65 (17,11)
Visos naudotos makiažo priemonės man tiko	61 (31,94)	86 (45,5)	147 (38,68)
Iš viso	191	189	

chi2 = 14.80, lls = 4, p = 0,005

6.11. Mokinių žinios apie kosmetikos priemonių naudojimą

Norint įvertinti Vilniaus ir Klaipėdos mokinių žinias ir sugebėjimą tinkamai naudotis kosmetikos priemonėmis, buvo pateiktas klausimas su nurodytais dviem paveikslukais. Vienas paveikslukas simbolizavo kosmetikos priemonės galiojimo laiką po jos atidarymo. Kitas paveikslukas simbolizavo bendrą tinkamą kosmetikos priemonės sunaudojimo laiką. Mokinių buvo paprašyta nurodyti simbolių reikšmę (jie būtini ant kiekvienos kosmetikos priemonės pakuotės). 48,16 proc. (95 proc. PI 44,7; 51,7) mokinių į pateiktą klausimą atsakė teisingai. 32,57 proc. (95 proc. PI 29,4; 35,9) mokinių prisipažino nežinantys nurodytos reikšmės. Atsakymai pagal lytį išsiskyrė. Mergaitės geriau žinojo teisingą atsakymą nei berniukai (52,63 ir 44,01 proc. atitinkamai, $p = 0.017$). Atsakymai pagal klasę, kurioje mokosi respondentas taip pat išsiskyrė. 7-8 klasių mokiniai dažniau žinojo teisingą atsakymą, nei 5-6 mokiniai (54,99 ir 39,94 proc. atitinkamai, $p = <0.0001$) (35 ir 36 lentelės).

35 lentelė. Mokinių gebėjimas suprasti užrašus apie kosmetikos galiojimo laiką abs. sk. (proc.) pagal lytį.

Klasė	Mokinių atsakymai			Iš viso	p
	Teisingas atsakymas	Neteisingas atsakymas	Prisipažino nežinanti /is		
Berniukai	180 (44,01)	82 (20,05)	147 (35,94)	409	0,04
Mergaitės	200 (52,63)	70 (18,42)	110 (28,95)	380	
Iš viso	380(48,16)	152(19,26)	257(32,57)	789	

36 lentelė. . Mokinių gebėjimas suprasti užrašus apie kosmetikos galiojimo laiką abs. sk. (proc.) pagal klases.

Klasė	Ką reiškia paveikslėliai, kuriuos galima pamatyti ant kosmetikos gaminių pakuočių?, abs. sk. (proc.)			Iš viso	p
	Teisingas atsakymas	Neteisingas atsakymas	Prisipažino nežinanti /is		
5-6	143 (39,94)	77 (21,51)	138 (38,55)	358	0,0001
7-8	237 (54,99)	75 (17,4)	119 (27,61)	431	
Iš viso	380(48,16)	152(19,26)	257(32,57)	789	

7. REZULTATŲ APTARIMAS

Kosmetikos gaminių naudojimo paplitimą tiriančių studijų nedaug. Atliktų tyrimų duomenimis, vidutiniškai per dieną pasaulio gyventojai naudoja 9 skirtingus kosmetikos gaminius, o 10% vyrų ir 25% moterų kasdien naudoja 15 skirtingų kosmetikos gaminių [42]. Mano atliktame tyrime nustatyta, kad daugiau nei 25 proc. Vilniaus ir Klaipėdos 5-8 klasių mokinių kasdien naudoja 8 kosmetikos gaminius.

Lietuvoje darytoje Šakių rajono mokinių apklausoje nustatyta, kad kosmetikos gaminių paplitimas yra - 85,5 proc. Mano atliktame tyrime buvo nustatyta, kad kosmetikos gaminių naudojimo paplitimas mokinių tarpe siekia 83,9 proc. (95 proc. PI 81,2; 86,3), kas labai koreliuoja su minimo tyrimo duomenimis. Kitose Europos šalyse atlikti tyrimai rodo, kad kosmetikos naudojimo paplitimas siekia ir 98.5 proc. Tačiau pastarųjų tiriamoji populiacija buvo suaugę žmonės [74]. Šį skirtumą galima aiškinti ir tuo, kad kai kurie mokiniai galėjo skirtingai, nei suaugę, interpretuoti sąvoką “kosmetikos gaminiai”, nes jų papildomai paklausus apie konkrečių kosmetikos priemonių naudojimą, gauti atsakymai rodo, kad dantų pastą kasdieną naudoja 92,27 proc. (95 proc. PI 90,25; 93,98) respondentų.

Nepriklausomų rinkos analitikų (Datamonitor) tyrimai rodo, kad paaugliai naudoja dekoratyvinę kosmetiką dėl keleto priežasčių – saviraiškai, pritapti prie draugų, o dažnai todėl, kad tai linksma [49]. Mano tyrime nustatyta, kad 76,32 proc. (95 proc. PI 71,84; 80,39) Vilniaus ir Klaipėdos 5-8 klasių mergaičių naudoja dekoratyvinę kosmetiką. Iš jų 25 proc. (95 proc. PI 20,84; 29,54) dekoratyvinę kosmetiką naudoja kiekvieną dieną. Respondentės nurodė, kad dekoratyvinės kosmetikos priemonės naudoja, todėl, kad „be jos atrodau sau negraži“ 16,84 proc. (95 proc. PI 13,33; 20,86), “noriu paslėpti savo odos trūkumus” 16,32 proc. (95 proc. PI 12,85; 20,29), “visos naudoja, o aš nenoriu išsiskirti“ 11,58 pro. (95 proc. PI 8,65; 15,10). 16,84 proc. (95 proc. PI 20,84; 29,54) mergaičių nurodė, kad skolinasi ją iš savo draugų.

Taigi 44,74 proc. respondenčių nurodė kosmetikos priemonių naudojimo priežastis susietas su jų savivertės supratimu ir šis rezultatas labai koreliuoja su tyrime gautais rezultatais, kad tik 63,4 proc. (95 proc. PI 58,48; 68,15) mergaičių yra patenkintos savo veido odos išvaizda.

Kitas svarbus aspektas, siekiant tinkamo kosmetikos naudojimo – informuotumas bei mokymas naudotis, išsirinkti kosmetikos gaminius. Teigiama, kad didžioji kosmetikos cheminių

medžiagų dalis turi nežymų, ar visai neturi neigiamo poveikio sveikatai. Tačiau, vis dar randama sudėtinių medžiagų, galinčių rimtai pakenkti net suaugusio žmogaus sveikatai, įskaitant vėžinius ar reprodukcinis susirgimus [46, 48]. Mano tyrimas parodė, kad mokinių žinios apie kosmetikos gaminių galimą neigiamą poveikį sveikatai ir jų gebėjimas suprasti ant kosmetikos gaminių pakuočių pateikiamą informaciją, nėra pakankamas. Tik 48,16 proc. (95 proc. PI 44,7; 51,7) mokinių į pateiktą klausimą apie kosmetikos gaminių žymėjimą atsakė teisingai, o 38,68 (95 proc. PI 33,9; 43,7) mergaičių, paklausus apie nepageidaujamą dekoratyvinės kosmetikos poveikį, nurodo, kad visos makiažo priemonės joms tiko. 21,42 proc. (95 proc. PI 18,7; 24,4) respondentų nurodė, kad jiems išbėrė odą po kosmetikos gaminio panaudojimo ir tik 29,28 proc. (95 proc. PI 26,12; 32,58) mokinių teigė, kad niekada neturėjo kosmetikos gaminių pašalinio poveikio. Labai svarbus kritiškas mokinių vertinimas pasirenkant kosmetikos gaminį. Pagal lytį stebimas skirtingas pažiūris perkant priemones. 23,23 proc. berniukų teigia, kad jiems nėra skirtumo, kokios kosmetikos priemonių savybės. Mergaičių požiūris kritiškesnis, tik 4,74 procentai respondenčių nesidomi kosmetikos gaminio savybėmis. Tik 69,2 proc. (95 proc. PI 64,59; 73,53) berniukų sutinka, kad kosmetikos priemonės gali pakenkti odai. 33,68 respondenčių nurodo, kad makiažo priemonės naudoja iki jos pasibaigia, neatsižvelgiant į galiojimo laiką.

Tyrimai rodo, kad labai įdegančių moksleivių yra apie 40 proc., o paplūdimyje tris ir daugiau valandų praleidžia apie 54 proc. vaikų. Kaip taisyklingai teptis kremu nuo saulės žino tik apie 7 proc vaikų [45]. Lietuvos paaugliai apklausose nurodo, kad apsauginius keramus nuo saulės iš jų naudoja tik apie 47 proc [44]. Škotijoje atliktame tyrime nustatyta, kad paaugliai turi prastus įgūdžius saugotis nuo saulės spindulių bei menką supratimą apie odos vėžio išsivystymą [75]. Kaune atliktas eksperimentas parodė, kad laiku ir suprantamai apmokus moksleivius, galima tikėtis gero rezultato. Apklausos, atliktos po to, kai moksleiviai vasaros metu galėjo praktiškai pritaikyti įgytas žinias, duomenimis, eksperimentinės grupės moksleivių žinios, požiūris ir buvimo saulėje įpročiai buvo geresni negu kontrolinės grupės moksleivių. Daug daugiau eksperimentinės (44,1 proc.) negu kontrolinės (8,5 proc.) grupės moksleivių tinkamai naudojo kremą nuo saulės [44]. Mano tyrimo duomenimis, 79,85 proc. (95 proc. PI 77,0; 82,5) mokinių naudoja apsauginius kremus nuo saulės. Nustatyta, kad kremų nuo saulės naudojimas berniukų ir mergaičių grupėse buvo skirtingas. Mergaitės juos naudoja 1,84 karto dažniau nei berniukai. Mano atliktame tyrime buvo vertinami pačių mokinių teiginiai apie apsauginių kremų nuo saulės naudojimo paplitimą ir tiesiogiai nevertintas vaikų gebėjimas tinkamai naudoti šias priemones. Tačiau, atsižvelgus į

nustatytą netinkamą mokinių požiūrį pasirenkant kosmetikos gaminius, kyla abejonių dėl tinkamo mokinių apsaugos nuo saulės priemonių pasirinkimo ir panaudojimo.

Odos higiena, ypač rankų, yra laikoma viena iš pagrindinių infekcijos riziką mažinančių priemonių [60]. Tik šviri oda gali normaliai funkcionuoti. Mano atliktame tyrime nustatyta, kad 85,8 proc. (95 proc. PI 83,24; 88,11) Vilniaus ir Klaipėdos 5-8 klasių mokinių kasdieną naudoja muilą. Šis rezultatas labai koreliuoja su JAV atliktu tyrimu, kuris nustatė, kad muilą naudoja 87 proc. apklaustųjų [10].

Lietuvoje atliktais tyrimais nustatyta, kad aknės paplitimas tarp 7-19 m. amžiaus vaikų siekia 82,9 proc. Net 84,9 proc paauglių prisipažino naudojantys kosmetikos priemones aknės kontrolei ir tik 7,2 poc. paauglių aknės gydymui pasitelkė dermatologo pagalbą [61]. Mano atliktame tyrime 31,69 vaikų nurodė, kad jų oda yra „probleminė“. Šis nesutapimas su kitais tyrimais sietinas su tuo, kad vaikai patys vertino savo odos statusą ir dėl mokinių riboto informuotumo nenurodė odos problemų. Svarbu pastebėti, kad skiriasi ir tyrimų respondentų amžius. Tai ypač svarbu, nes aknės paplitimas dominuoja tarp vyresniųjų paauglių.

22,18 proc. (95 proc. PI 19.38; 25,18) respondentų atsakė, kad naudoja plaukų dažymo priemones. Šių priemonių panaudojimas skiriasi pagal lytį ir klasę, kurioje mokosi apklaustieji. 29,21 proc. mergaičių ir 23,46 proc. berniukų nurodė dažantys plaukus.

Sprendžiant iš Vaiko sveikatos pažymėjimų Lietuvoje jau pirmoje klasėje vaikai turi vidutiniškai po 0,32 ėduonies pažeistus, plombuotus ar išrautus nuolatinis dantis, kurie buvo tik neseniai išdygę. Teigiama, kad šis skaičius kiekvienais metais didėja, o sveikų, be dantų ėduonies vaikų procentas visais jų amžiaus periodais yra apie 15–20 proc. Didžiausias skaičius vaikų visais sveikais dantimis stebimas šeštoje klasėje. Tai laikinas pagerėjimas dvyliktais gyvenimo metais, kai pieniniai dantys pasikeičia nuolatiniais, kurie dar yra sveiki. Nustatyta, kad su visais sveikais dantimis lieka jau tik 16 proc. Lietuvos dvyliktokų. Mano atliktame tyrime nevertinau vaikų dantų būklės, bet analizavau dantų priežiūros kosmetikos priemonių naudojimo paplitimą. Nors tyrime nustatyta, kad 92,27 proc. Vilniaus ir Klaipėdos 5-8 klasių mokinių naudoja dantų pastą kiekvieną dieną, bet, įvertinus duomenis iš Vaiko sveikatos pažymėjimų, darytina išvada, kad to nepakanka ir reikalinga vertinti tiek dantų valymo techniką, trukmę, tiek kitus, dantų būklę įtakojančius, faktorius (pvz. mitybą).

8. IŠVADOS

1. Didžioji dauguma apklaustų mokinių rūpinasi savo kūno išvaizda. 84 proc. apklaustųjų vartoja kokius nors kosmetikos gaminius. Vilniaus ir Klaipėdos 5-8 klasių mokinių bendras asmens higienos priemonių paplitimas pakankamai geras. Kasdieninis dantų pastos, muilo naudojimas siekia 92 ir 86 procentus atitinkamai. Didesnis dėmesys turi būti skirtas šių priemonių naudojimo technikos ir trukmės aspektams. Mergaičių, vartojančių asmens higienos priemones, daugiau nei berniukų, pagal klases šių priemonių vartojimo paplitimas panašus. Iš asmens higienos priemonių labiausiai paplitusios burnos ir plaukų priežiūros priemonės. 40 proc. mergaičių kiekvieną dieną naudoja intymios higienos priemones. Tokių mergaičių daugiau 7-8 klasėse nei 5-6 klasėse.
2. Iš dekoratyvinės kosmetikos priemonių tarp apklaustų mergaičių labiausiai paplitęs lūpų blizgis ir blakstienų tušas. Kasdien vartojančių dekoratyvinę kosmetiką daugiau 7-8 klasių mergaičių nei 5-8 klasių. Trečdalis mergaičių dekoratyvinę kosmetiką vartoja ypatingom progom. Dauguma apklaustųjų dekoratyvinę kosmetiką vartoja dėl grožio.
3. Mokinių žinios apie kosmetikos gaminių galimą neigiamą poveikį sveikatai ir jų gebėjimas suprasti ant kosmetikos gaminių pakuočių pateikiamą informacija nėra tinkamas, o kosmetikos gaminių naudojimo būdai bei pasirinkimas abejotini. Gana daug mergaičių skolinasi makiažo priemones, dažna naudoja savo priemonę iki ji pasibaigia, neatsižvelgiant į priemonės galiojimo laiką. Berniukai apskritai dažnai nurodo, kad jiems nerūpi kosmetikos priemonės savybės. Tik trečdaliui apklaustųjų svarbi kosmetikos priemonių kokybė.
4. Pusei apklaustųjų yra buvę, kad kosmetikos priemonės netiko. Tokių mokinių daugiau besimokančių 7-8 klasėse nei 5-6 klasėse. Kosmetikos priemonių pašalinio poveikio struktūroje vyrauja odos bėrimai ir odos išsausėjimas.

9. PASIŪLYMAI

Visuomenės sveikatos biurų specialistams ir visuomenės sveikatos specialistams, dirbantiems mokyklose:

- organizuoti renginius mokiniams, skirtus paaiškinti apie tinkamą kosmetikos gaminių naudojimą;
- organizuoti renginius, diskusijas mokinių tėvams, apie vaikų saugų kosmetikos gaminių naudojimą;

10. LITERATŪROS ŠARAŠAS

1. M. Paye, Andre O. Barel, H. I. Maibach, Marcel Dekker. 2009. Introduction, Handbook of Cosmetic Science and Technology.
2. Geriatr Nurs. 2008 Nov-Dec;29(6). Pubmed. Transforming personal care through ritual.
Prieiga internete: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/19064140>
3. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo byla A-502-204-12. Interneto prieiga:
<http://eteismai.lt/byla/263288325072253/A-502-204-12>
4. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas dėl kosmetikos gaminių (EB) Nr. 1223/2009.
Prieiga internete:
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:342:0059:0209:lt:PDF>
5. Valstybinė ne maisto produktų inspekcijos prie Ūkio ministerijos Gaminių ir paslaugų priežiūros skyriaus vyr. valstybinės inspektorės Elenos Rinkevičienės 2015 m. spalio 21 d. pranešimas: „Kosmetikos gaminių ženklavimas ir dažniausiai daromos klaidos“
Prieiga internete:
www.verslovartai.lt/uploads//Seminaras%202015-10-21%20Versli%20Lietuva.pptx
6. Visuotinė lietuvių enciklopedija. 2009 m.15 tomas. P566.
7. M. Paye, Andre O. Barel, H. I. Maibach, Marcel Dekker. 2009. Introduction, Handbook of Cosmetic Science and Technology.
8. COLIPA - Europos kosmetikos, tualetinių reikmenų ir parfumerijos gamintojų asociacija.
Prieiga internete: <https://www.cosmeticseurope.eu/cosmetics-industry>.
Sveikatos mokymo ir ligų prevencijos centro metodinės rekomendacijos. 2011 m. “Sveikatos priežiūros mokykloje įgyvendinimo vadovas”.
Prieiga internete:
http://www.smlpc.lt/media/file/skyriu_info/metodine_medziaga/vaiku_sveikata/sveikatos%20prieziuros%20mokykloje%20igyvendinimo%20vadovas.pdf

9. Gettyimages. Istorinė fotografija .Interneto prieiga:
<http://www.gettyimages.com/photos/arsenic?Excludenudity=true&mediatype=photography&page=1&phrase=arsenic&sort=mostpopular>
10. US Food and Drug administration. Internetinė prieiga:
<https://www.fda.gov/aboutfda/whatwedo/History/productregulation/ucm132818.htm>
11. EB kosmetikos direktyva 76/768/EEC. Interneto prieiga:
<http://eurlex.europa.eu/lexuriserv/lexuriserv.do?Uri=CONSLEG:1976L0768:20100301:en:PDF>
12. Vilniaus visuomenės sveikatos centro. Visuomenės sveikatos saugos kontrolės skyriaus vedėjo pavaduotojos Dainos Švėgždaitės 2016 m. kovo 24 d. pranešimas: Kosmetikos gaminių, jų gamybos procesų teisinis reglamentavimas ir praktinio įgyvendinimo aspektai.

Prieiga internete:
https://sam.lrv.lt/uploads/sam/documents/files/Veiklos_sritys/Farmacine_ir_kita_veikla/Informacija_vaistinėms_ir_specialistams/TR%2003%2024.pdf
13. Europos komisijos rinkų apžvalgos. Interneto prieiga:
<http://ec.europa.eu/growth/sectors/cosmetics/>
14. Lietuvos statistikos departamentas. Interneto prieiga: www.stat.gov.lt
15. Klaipėdos visuomenės sveikatos biuras. Visuomenės sveikatos specialistės Dianos Užgalienės pranešimas. Klaipėdos „Žemynos” gimnazijos mokinių 2015/2016 m. Profilaktinių sveikatos patikrinimų duomenų analizė.

Prieiga internete: http://zemynosgimnazija.lt/sveikata/2015_pristatymas.pdf
16. Klaipėdos miesto visuomenės sveikatos biuro Visuomenės sveikatos specialistė Dainora Bielskytė. Klaipėdos miesto savivaldybės bendrojo lavinimo mokyklų mokinių profilaktinių sveikatos patikrinimų 2010 m. Duomenų analizė. Interneto prieiga:
<http://www.sveikatosbiuras.lt/old/bylos/2010%20m.%20mokini%C5%B3%20sveikata.pdf>
17. Kosmetika. Internetinė prieiga: <https://lt.wikipedia.org/wiki/Kosmetika>

18. Online Ethymology dictionary. Internetinė prieiga.
<http://www.etymonline.com/index.php?Term=cosmetic>
19. Ostrov R., Vilnius “Mūsų knyga”, 2008: 8p.Sveikos odos paslaptys,
kosmetikos istorija. Interneto prieiga: https://en.wikipedia.org/wiki/History_of_cosmetics
20. Make-up and medicine in the middle ages. Interneto prideiga:
<http://www.medievalists.net/2015/01/make-middle-ages/>
21. Middle ages hygiene. Interneto prieiga: <http://www.lordsandladies.org/middle-ages-hygiene.htm>
22. Juodoji mirtis. Interneto prieiga: https://lt.wikipedia.org/wiki/Juodoji_mirtis
23. Transparency market research. Nutricosmetics Market - Global Industry Analysis, Size, Share, Growth, Trends and Forecast 2014 – 2020. Interneto prieiga:
<http://www.transparencymarketresearch.com/pressrelease/nutricosmetics-market.htm>
24. Project MUSE. Interneto prieiga: <https://muse.jhu.edu/book/3652>
25. Euromonitor. Free Survey Extract: Global Consumer Survey Results on Apparel, Beauty and Grooming Interneto prieiga: <http://go.euromonitor.com/extract-global-consumer-survey-results-apparel-beauty-grooming.html>
26. Neurokosmetika. Interneto prieiga: <https://www.edge.org/response-detail/11115>
27. Advanced Skin Care – Neurocosmetics – New Public 60+. Prieiga internete:
<http://www.codif-tn.com/wp-content/uploads/2016/02/lakesis-tendance-marche.pdf>
28. EWG Testimony on Exploring Current Practices in Cosmetics Development and Safety. 2016 m. Interneto prieiga: <http://www.ewg.org/testimony-official-correspondence/ewg-testimony-exploring-current-practices-cosmetics-development>
29. 2013 m. liepos 10 d. Komisijos reglamentas (ES) Nr. 655/2013. Interneto prieiga:
<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32013R0655>

30. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 600, 2013 birželio 26 d. Interneto prieiga: https://sam.lrv.lt/uploads/sam/documents/files/Veiklos_sritys/Farmacine_ir_kita_veikla/Informacija_vaistinėms_ir_specialistams/TR%2003%2024.pdf
31. Kosmetikos gaminiai. Geros gamybos praktika. Geros gamybos praktikos vadovas. LST EN ISO 22716:2008. Interneto prieiga: <http://www.lsd.lt/index.php?-1883932156>
32. Komisijos įgyvendinimo sprendimas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1223/2009 dėl kosmetikos gaminių I priedo gairių (2013/674/ES). Interneto prieiga: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32013D0674>
33. SAM įsakymas V-634, 2013 m. birželio 19. Interneto prieiga: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.5C9ED15296DB>
34. SAM įsakymas V-1090, 2015 m. rugsėjo 28 d. Interneto prieiga: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/e60156006c3211e5906bc3a96c765ff4>
35. Europos kosmetikos rinkos statistiniai duomenys. Internetinė prieiga: <https://www.statista.com/statistics/382100/european-cosmetics-market-volume-by-country/dfd>
36. HN 64-1:2001. Interneto prieiga: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.985AABDE96B7>
37. Julija Liustrovaitė, Raimonda Martinkutė-kaulienė. 2015 m. Smukaus ir vidutinio verslo kreditavimo problemos. Interneto prieiga: www.mla.vgtu.lt/index.php/mla/article/download/751/pdf.
38. European Commission, Directorate General for Enterprise and Industry. A Study of the European Cosmetics Industry. 2007 m. Interneto prieiga: http://ec.europa.eu/growth/tools-databases/newsroom/cf/itemdetail.cfm?item_id=3523&lang=en
39. „Prnewswire“.2012. Global Beauty Care Products Industry 2012-2017: Trend, Profit, and Forecast Analysis.

40. Lietuvos kosmetikos ir buitinės chemijos gamintojų asociacija. Interneto prieiga: <http://www.likochema.lt/lt/>
41. Hodges AL, Walker DK. Skin care for Women. Nurs Womens Health. 2017 Dec 2016 - Jan;20(6):609-613. Interneto prieiga: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/27938801>
42. Why this matters – Cosmetics and your health. Interneto prieiga: <http://www.ewg.org/skindeep/2011/04/12/why-this-matters/>
43. Why do teens use cosmetics? Interneto prieiga: <http://www.cosmeticsdesign.com/Market-Trends/Why-do-teens-use-cosmetics>
- 43-1. Valstybinis aplinkos sveikatos centras. Mokinių asmens higiena ir kosmetika. Metodinės rekomendacijos. 2006 m.
44. Milda Baranauskaitė. Šakių rajono 5-10 klasių mokinių kosmetikos gaminių naudojimo paplitimas ir jų pasirinkimo ypatumai. Magistro darbas. 2011 46 p.
45. Vilija Stankevičiūtė, Apolinaras Zaborskis, Aušra Petrauskienė, Skaidra Valiukevičienė. Medicina (2004) 40 tomas, Nr. 4. Odos vėžio profilaktika: vaikų mokymo, kaip saugotis žalingo saulės poveikio, programa bei jos veiksmingumo įvertinimas. Interneto prieiga: <http://medicina.lsmuni.lt/med/0404/0404-151.pdf>
46. WHO. Health for the world's adolescents. 2014 m. Interneto prieiga: http://www.who.int/maternal_child_adolescent/topics/adolescence/second-decade/en/
47. S. Yang. Teen girls see big drop in chemical exposure with switch in cosmetics 2106 m. Interneto prieiga: <http://news.berkeley.edu/2016/03/07/cosmetics-chemicals/>
48. S. Yang. Teen girls see big drop in chemical exposure with switch in cosmetics 2106 m. Interneto prieiga: <http://news.berkeley.edu/2016/03/07/cosmetics-chemicals/>
49. EWG. 2008. Teen girls' body burden of hormone-altering cosmetics chemicals: teens are vulnerable. Interneto prieiga: <http://www.ewg.org/research/teen-girls-body-burden-hormone-altering-cosmetics-chemicals/teens-are-vulnerable>
50. Sveikatos mokymo ir ligų prevencijos centras. Asmens higiena. Interneto prieiga: http://www.smlpc.lt/media/file/Skyriu_info/Naudingi_patarimai/Asmens_higiena.pdf

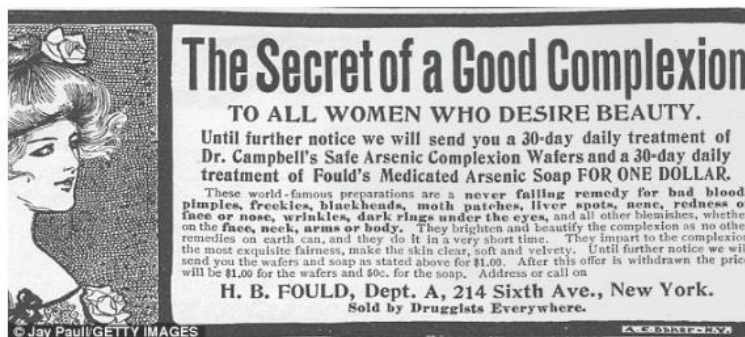
51. Toraub Kawshar, Jeewon Rajesh. Sociodemographic factors and their association to prevalence of skin diseases among adolescents. 2013. Interneto prieiga: <http://www.odermatol.com/odermatology/32013/4.Sociodemographic-KawsharT.pdf>
52. Adolescent Hygiene Basics. 2012 m. Interneto prieiga: <residency.pediatrics.med.ufl.edu/files/2012/02/adolescent-hygiene-basics.pdf>
53. Hadi H, Awadh AI, Hanif NM, Md Sidik NF, Mohd Rani MR, Suhaimi MS. The investigation of the skin biophysical measurements focusing on daily activities, skin care habits, and gender differences. 2016. Interneto prieiga: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/26333416>
54. Larson E. Skin hygiene and infection prevention: more of the same or different approaches? 1999 m. Interneto prieiga: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/10524977>
55. What is in an antiperspirant that stops sweat? Interneto prieiga: <http://health.howstuffworks.com/skin-care/underarm-care/problems/question627.htm>
56. National cancer institute. Interneto prieiga: <https://www.cancer.gov/about-cancer/causes-prevention/risk/myths/antiperspirants-fact-sheet#q1>
57. ULAC. Interneto prieiga: <http://www.ulac.lt/naujienos/pranesimai-spaudai/euopos-sveikos-mitybos-diena-primena-ir-apie-per-maista-plintanciu-infekciju-gresme>
58. Skin Disorders & Conditions. Interneto prieiga: <http://www.pamf.org/teen/health/diseases/skin.html>
59. J.K.L. Tan, K. Bhate. A global perspective on the epidemiology of acne. 2015 m. Interneto prieiga: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/bjd.13462/full>
60. Vilar GN, Santos LA, Sobral Filho JF. Quality of life, self-esteem and psychosocial factors in adolescents with acne vulgaris. 2015 m. Prieiga internete:
- 60-1. Childhood exposure to ultraviolet radiation and harmful skin effects: Epidemiological evidence. Interneto prieiga: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3409870/>

61. Karčiauskiene J, Valiukeviciene S, Stang A, Gollnick H. Interneto prieiga: Beliefs, perceptions, and treatment modalities of acne among schoolchildren in Lithuania: a cross-sectional study. 2015. Interneto prieiga: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/25711205>
<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/26560206>
62. Cooper AJ, Harris VR. Modern management of acne. 2017 m. Prieiga internete: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/28076744>
63. Chiu CH, Huang SH, Wang HM. A Review: Hair health, concerns of shampoo ingredients and scalp nourishing treatments. 2015 m. Prieiga internete: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/26278532>
64. S Ranganathan T Mukhopadhyay. Dandruff: the most commercially exploited skin disease. 2010 m. Prieiga internete: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2887514/>
65. Elewski BE. Clinical diagnosis of common scalp disorders 2005 m. Prieiga internete: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/16382661>
66. Vilniaus visuomenės sveikatos biuras. Tėveliai, pasirūpinkite savo vaikų dantimis – tai Jūsų pareiga. Interneto prieiga: <http://www.vvsb.lt/teveliai-pasirupinkite-savo-vaiku-dantimis-tai-jusu-pareiga/Dfgbsdfg>
67. LR Odontologų rūmai. Ankstyvas vaikų ėduonis. 2013 m. Interneto prieiga: <http://odontologurumai.lt/lt/pacientams/86-ankstyvasis-vaiku-dantu-eduonis>
68. VLK. Vaikų krūminių dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programos apžvalga (2015 m.). Interneto prieiga: <http://www.vlk.lt/veikla/veiklos-sritys/prevencines-programos/vaiku-kruminiu-dantu-dengimas-silantais/Documents/0504%202015%20%20vaik%C5%B3%20kr%C5%ABmini%C5%B3%20dant%C5%B3%20dengimo%20sil%20med%C5%BE%20prap%C5%BE.pdf>
69. Mattos-Silveira J, Matos-Lima BB, Oliveira TA, Jarroug K, Rego RV, Reyes A, Ferreira FR, Imparato JC, Braga MM. Why do children and adolescents neglect dental flossing? 2017. Interneto prieiga: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/28138926>

70. Soares Luís HP, Assunção VA, Soares Luís LF. Oral health habits, attitudes and behaviors of Portuguese adolescents. Interneto prieiga: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/25781665>
71. Lietuvos statistikos departamenas. Interneto prieiga: <http://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?id=1243&status=A>
72. Sample size calculatos. Interneto prieiga: <https://www.surveysystem.com/sscalc.htm#two>
73. Sveikatos ir lytiškumo ugdymo bei rengimo šeimai bendroji programa. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas Nr. V-941. 2016 m. Interneto prieiga: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/b10c19209a9a11e69ad4c8713b612d0f>
74. Di Giovanni C, Arcoraci V, Gambardella L, Sautebin L. 2006 Jan;53(1):16-21. Epub 2005 Sep 23. Cosmetovigilance survey: are cosmetics considered safe by consumers? Interneto prieiga: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/16183300>
75. BMJ Open. 2014 May 2;4(5):e005137. doi: 10.1136/bmjopen-2014-005137. Scottish adolescents' sun-related behaviours, tanning attitudes and associations with skin cancer awareness: a cross-sectional study. Interneto prieiga: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/24793258>

11. PRIEDAI

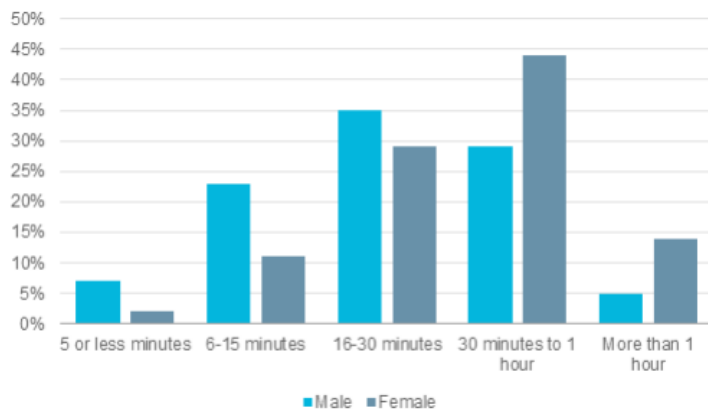
1. 1901 metų muilo su arsenu reklama.

2. Europos kosmetikos rinka 2012-2015 metai (milijardai Eurų).

3. Vyrų ir moterų per dieną gražinimuisi skirtas laikas. Euromonitor International vartotojų apklausa (2014 m.).

Source: Euromonitor International consumer survey, Personal Appearance Survey 2014
 Note: Showing percentage of global respondents who reported spending the indicated amount of time on their appearance each day

4. Laikškas nuo Daivos Marcinkevičienės, Lietuvos statistikos departamento Švietimo ir kultūros statistikos skyriaus vyriausiosios specialistės.

FAILAS PRANEŠIMAS
 pr 2017-02-06 09:01
 Daiva Marcinkevičienė <Daiva.Marcinkeviciene@stat.gov.lt>
 RE: dėl tyrimo
 Kam Paulius Norkus / Solutio Medica

Labas rytas,

Išankstiniais duomenimis, 2016–2017 mokslo metų pradžioje bendrojo ugdymo mokyklose 5–8 klasėse mokėsi 106 880 mokiniai (51 896 mergaičių ir 54 984 berniukų).

5 kl. mokėsi 26 697 mokiniai, 6 kl. – 26 531, 7 kl. – 26 880, 8 kl. – 26 771 mokiniai.

Sėkmės ir geros savaitės.

Pagarbiai

Daiva Marcinkevičienė
 Lietuvos statistikos departamento
 Švietimo ir kultūros statistikos
 skyriaus vyriausioji specialistė

Darbo laikas:
 Pirmadienį–ketvirtadienį
 8.00–17.00
 Penktadienį
 8.00–15.45

*****
 Gedimino pr. 29, 01500 Vilnius
 Tel. (8 5) 236 4912
 El. paštas
daiva.marcinkeviciene@stat.gov.lt
www.stat.gov.lt

© Naudojant Lietuvos statistikos departamento duomenis, būtina nurodyti duomenų šaltinį.

5. Tėvų sutikimas.

TIRIAMOJO ASMENS IR TĖVŲ (GLOBĖJŲ) SUTIKIMO FORMA

Esu Vilniaus universiteto medicinos fakulteto visuomenės sveikatos studijų programos magistrantas Paulius Norkus. Atlieku tyrimą, kurio tikslas įvertinti 5-8 klasių mokinių kosmetikos gaminių* naudojimą. Nuolankiai prašau Jūsų sutikimo Jūsų vaikui dalyvauti tyrime ir atsakyti į anketos klausimus. **Anketa anoniminė, todėl Jūsų veikui nereikės rašyti savo vardo ir pavardės.** Tyrimo tipas- paplitimo tyrimas. Mokiniai atrinkami lizdinės atrankos metodu, siekiama imtis N=766.

Mokslinis vadovas: Prof. dr. Genė Šurkienė (<http://www.vsi.mf.vu.lt/darbuotojai/Gene-Surkiene>).

Tyrėjas: Paulius Norkus. Telefonas: +37065592939

* *Kosmetikos gaminys - tai medžiaga arba mišinys, skirtas išorinėms žmogaus kūno dalims (epidermiui, plaukams, nagams, lūpoms ir išoriniams lyties organams) arba dantims ar burnos ertmės gleivinei, norint tik arba daugiausia valyti, kvėpinti, pakeisti išvaizdą, apsaugoti išlaikyti jų gerą būklę arba pašalinti kūno kvapus.*

Medžiaga arba mišinys, skirtas ryti, įkvėpti, švirkšti ar implantuoti į žmogaus kūną, nelaikomi kosmetikos gaminiai.

Sutinku, kad mano vaikas _____ dalyvautų apklausoje:

MOKINIŲ KOSMETIKOS GAMINIŲ NAUDOJIMO YAPTUMAI

Nepilnamečio tiriamojo tėvai (ar globėjai): (parašas) Vardas, Pavardė

(parašas) Vardas, Pavardė

6. Berniukų anketa.

Anoniminė anketa 5-8 klasių berniukams

MOKINIŲ KOSMETIKOS GAMINIŲ NAUDOJIMO YAPTUMAI

Gerb. Respondente,

Esu Vilniaus universiteto medicinos fakulteto visuomenės sveikatos studijų programos magistrantas Paulius Norkus. Atlieku tyrimą, kurio tikslas įvertinti 5-8 klasių mokinių kosmetikos gaminių naudojimą. Prašau Tavęs atsakyti į keletą klausimų. Atkreipiu dėmesį, kad **kosmetikos gaminy***- tai ne tik makiažo ir veido kosmetikos priemonės, bet ir muilai, šampūnai, kvepalai, dezodorantai ir pan.

Tai anoniminė anketa, todėl nereikia rašyti savo vardo ir pavardės. Šio tyrimo sėkmei labai svarbu, kad į klausimus atsakytumei nuoširdžiai ir teisingai.

* Kosmetikos gaminy - tai medžiaga arba mišinys, skirtas išorinėms žmogaus kūno dalims (epidermiui, plaukams, nagams, lūpoms ir išoriniams lyties organams) arba dantims ar burnos ertmės gleivinei, norint tik arba daugiausia valyti, kvėpinti, pakeisti išvaizdą, apsaugoti išlaikyti jų gerą būklę arba pašalinti kūno kvapus.

Medžiaga arba mišinys, skirtas ryti, įkvėpti, švirkšti ar implantuoti į žmogaus kūną, nelaikomi kosmetikos gaminiais.

Dėkoju už atsakymus.

1. Ar esi patenkintas savo veido odos išvaizda? Taip Ne Neturiu nuomonės
2. Ar esi patenkintas savo kūno odos išvaizda? Taip Ne Neturiu nuomonės
3. Tavo nuomone, ar pakankamai rūpiniesi savo išvaizda? Taip Ne Neturiu nuomonės
4. Ar naudoji kokį nors kosmetikos gaminį (-ius)? Taip Ne
5. Ar tavo oda yra „probleminė“? (pvz. spuoguota, randuota.) Taip Ne Nežinau
(Jei į 5 kl. atsakei „Ne“ arba „Nežinau“, tuomet į 6 kl., 7 kl. Nereikia atsakyti)
6. Ar naudoji specialiąsias kosmetikos priemones būtent „probleminei“ odai prižiūrėti?
(Gaminiai turi gydomąsias, priešuždegimines, švelninančias savybes; parduodami vaistinėse.)
 Taip Ne
7. Jei neturėtum probleminės odos, ar vis vien naudotum kosmetines priemones odai prižiūrėti?
 Taip Ne Nežinau
8. Kur dažniausiai įsigyji kosmetikos priemones?
 Kosmetikos parduotuvėse Prekybos centruose
 Turguje Iš kosmetikos katalogų Kitur _____
9. Kokios paskirties kosmetinius gaminius naudoji?
 apsaugančius nuo saulės kojų priežiūros priemones
 plaukų priežiūros priemones rankų ir kūno priežiūros priemones
 burnos priežiūros priemones asmens higienos
 odos priežiūros priemones kita _____
 kosmetikos gaminių nenaudoju
10. Kiek Tau buvo metų, kai pradėjai dažyti plaukus?
 _____ (įrašyk) Nedažau

11. Kodēl dažai plaukus?

- Nes draugēs/draugai dažo
 Nes nepatinka mano natūrali plaukų spalva
 Nes su dažytais plaukais atrodo vyresnis (-ė)
 Mėgstu keisti savo išvaizdą
 Nedažau
 Kita _____

12. Kaip dažnai naudoji šias kosmetines priemones? (pažymėk vieną langelį kiekvienoje eilutėje)

Kosmetikos gaminys	Kiekvieną dieną	Kelis kartus per savaitę (2 ar 3 k. / sav)	Retkarčiais (1k./ mėn.)	Nenaudoju
Burnos skalavimo skystis				
Dantų pasta				
Muilas				
Dušo želė				
Šampūnas				
Plaukų balzamas				
Plaukų fiksavimo priemonės (pvz. lakas)				
Plaukų dažai				
Dezodorantas				
Kvepalai				
Kūno losjonas / kremas				
Savaiminio įdegio gaminiai				
Skutimosi putos / želė				
Pudra				
Kita _____				

13. Ar pirkdamas pasidomi šiomis gaminio savybėmis? (pažymėk vieną langelį kiekvienoje eilutėje)

Kosmetikos gaminio savybė	Dažnai	Kartais	Niekada
Spalva			
Kvapaspas			
Sudėtis			
Galiojimo laikas			
Šalutinis poveikis sveikatai			

14. Kas labiausiai įtakoja Tavo pasirinkimą, renkantis kosmetikos gaminį? (galimi keli atsakymai)

- Kaina
 Reklama, draugų patarimai
 Kokybė
 Nėra skirtumo
 Sudėtis
 Kita _____

15. Ar naudoji vasarą apsauginius kremus nuo saulės?

- Taip
 Ne

16. Kaip dažnai būna, kad kosmetikos priemonė Tau netinka?

- Dažnai
 Kartais
 Retai
 Taip nebūna niekada
 Nepamenu

17. Kokie pašaliniai reiškiniai pasireiškė, kai supratai, jog priemonė Tau netinkama?

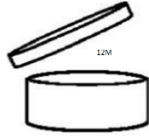
- Išbėrė odą
 Išsausėjo oda
 Sudirgo oda
 Visi naudoti kosmetikos gaminiai man tiko
 Kita _____

18. Ar sutinki, jog netinkamai naudojant kosmetikos priemones, jos gali pakenkti Tavo odai?

- Sutinku
 Nesutinku
 Nežinau

19. Ką reiškia paveikslėliai, kuriuos galima pamatyti ant kosmetikos gaminių pakuočių?

Paveikslėlis A

Paveikslėlis B

- Galiojimo laikas po atidarymo. Paveikslėlis _____ (įrašyk)
- Geriausia naudoti iki. Paveikslėlis _____ (įrašyk)
- Nežinau

20. Kurioje klasėje mokaisi?

(įrašyk) _____

21. Kiek tau metų?

(įrašyk) _____

7. Mergaičių anketa.

Anoniminė anketa 5-8 klasių mokinėms**MOKINIŲ KOSMETIKOS GAMINIŲ NAUDOJIMO YAPTUMAI**

Gerb. Respondente,

Esu Vilniaus universiteto medicinos fakulteto visuomenės sveikatos studijų programos magistrantas Paulius Norkus. Atlieku tyrimą, kurio tikslas įvertinti 5-8 klasių mokinių kosmetikos gaminių naudojimą. Prašau Tavęs atsakyti į keletą klausimų. Atkreipiu dėmesį, kad **kosmetikos gaminys***- tai ne tik makiažo ir veido kosmetikos priemonės, bet ir muilai, šampūnai, kvepalai, dezodorantai ir pan.

Tai anoniminė anketa, todėl nereikia rašyti savo vardo ir pavardės. Šio tyrimo sėkmei labai svarbu, kad į klausimus atsakytumei nuoširdžiai ir teisingai.

* Kosmetikos gaminys - tai medžiaga arba mišinys, skirtas išorinėms žmogaus kūno dalims (epidermiui, plaukams, nagams, lūpoms ir išoriniams lyties organams) arba dantims ar burnos ertmės gleivinei, norint tik arba daugiausia valyti, kvėpinti, pakeisti išvaizdą, apsaugoti išlaikyti jų gerą būklę arba pašalinti kūno kvapus.

Medžiaga arba mišinys, skirtas ryti, įkvėpti, švirkšti ar implantuoti į žmogaus kūną, nelaikomi kosmetikos gaminiais.

Dėkoju už atsakymus.

1. Ar esi patenkinta savo veido odos išvaizda? Taip Ne Neturiu nuomonės
2. Ar esi patenkinta savo kūno odos išvaizda? Taip Ne Neturiu nuomonės
3. Tavo nuomone, ar pakankamai rūpiniesi savo išvaizda? Taip Ne Neturiu nuomonės
4. Ar naudoji kokį nors kosmetikos gaminį (-ius)? Taip Ne
5. Ar tavo oda yra „probleminė“? (pvz. spuoguota, randuota.) Taip Ne Nežinau
(Jei į 5 kl. atsakei „Ne“ arba „Nežinau“, tuomet į 6 kl., 7 kl. Nereikia atsakyti)
6. Ar naudoji specialiąsias kosmetikos priemones būtent „probleminei“ odai prižiūrėti?
(Gaminiai turi gydomąsias, priešuždegimines, švelninančias savybes; parduodami vaistinėse.)
 Taip Ne Nežinau
7. Jei neturėtum probleminės odos, ar vis vien naudotum kosmetines priemones odai prižiūrėti?
 Taip Ne
8. Kur dažniausiai įsigyji kosmetikos priemones?
 Kosmetikos parduotuvėse Prekybos centruose
 Turguje Iš kosmetikos katalogų Kitur _____
9. Kokios paskirties kosmetinius gaminius naudoji?
 apsaugančius nuo saulės kojų priežiūros priemones
 plaukų priežiūros priemones rankų ir kūno priežiūros priemones
 burnos priežiūros priemones asmens higienos
 makiažo priemones odos priežiūros priemones
 kita _____ kosmetikos gaminių nenaudoju
10. Ar sutinki, jog netinkamai naudojant kosmetikos priemones, jos gali pakenkti Tavo odai?
 Sutinku Nesutinku Nežinau

11. Kaip dažnai naudoji šias kosmetines priemones? (pažymėk vieną langelį kiekvienoje eilutėje)

Kosmetikos gaminys	Kiekvienu dieną	Kelis kartus per savaitę (2 ar 3 k. / sav)	Retkarčiais (1k./ mėn.)	Nenaudoju
Burnos skalavimo skystis				
Dantų pasta				
Muilas				
Dušo želė				
Imtymios higienos prausiklis				
Šampūnas				
Plaukų balzamas				
Plaukų fiksavimo priemonės (pvz. lakas)				
Plaukų dažai				
Dezodorantas				
Kvepalai				
Kūno losjonas / kremas				
Veido kaukė				
Veido prausiklis				
Veido šveitiklis				
Savaiminio įdegio gaminiai				
Skutimosi putas / želė				
Pudra				
Blakstienų tušas				
Vokų šešėliai				
Akių pieštukai				
Lūpų dažai				
Lūpų pieštukai				
Nagų lakas				
Nagų lako valiklis				
Kita _____				

12. Ar pirkdamas pasidomi šiomis gaminio savybėmis? (pažymėk vieną langelį kiekvienoje eilutėje)

Kosmetikos gaminio savybė	Dažnai	Kartais	Niekada
Spalva			
Kvapas			
Sudėtis			
Galiojimo laikas			
Šalutinis poveikis sveikatai			

13. Kas labiausiai įtakoja Tavo pasirinkimą, renkantis kosmetikos gaminį? (galimi keli atsakymai)

- Kaina   Kokybė   Sudėtis
 Reklama, draugų patarimai   Nėra skirtumo   Kita _____

14. Svarbiausios Tavo makiažo priemonės (galimi keli atsakymai):

- Lūpų blizgesys   Lūpų dažai
 Blakstienų tušas   Pudra   Kita (įrašyk) _____

15. Kodėl naudoji makiažo priemones?

- Be jos atrodau sau negraži, nepatraukli
 Kad kiti atkreiptų dėmesį
 Noriu atrodyti vyresnė
 Nenaudoju
 Visos naudoja, o aš nenoriu išsiskirti
 Noriu paslėpti savo odos trūkumus
 Kita (įrašyk) _____

16. Kaip dažnai naudoji makiažo priemones?

- Kiekvieną dieną
 Tik ypatingomis progomis
 Kelis kartus per savaitę
 Nenaudoju

17. Ar skoliniesi iš draugių makiažo priemones?

- Taip
 Ne

18. Kaip dažnai keiti savo makiažo priemones?

- Kas mėnesį
 Kas 4-6 mėnesius
 Kas metus
 Nekeičiu, naudoju kol baigiasi
 Nesidažau

19. Kiek Tau buvo metų, kai pradėjai dažyti plaukus?

- _____ (įrašyk)
 Nedažau

20. Kodėl dažai plaukus?

- Nes draugės/draugai dažo
 Nes su dažytais plaukais atrodau vyresnė
 Nedažau
 Nes nepatinka mano natūrali plaukų spalva
 Mėgstu keisti savo išvaizdą
 Kita (įrašyk) _____

21. Kokiu tikslu naudoji savaiminio įdegio priemones?

- Noriu atrodyti gražiau
 Nes naudoja draugės/draugai
 Siekiu užmaskuoti savo odos trūkumus
 Nenaudoju
 Kita _____

22. Ar naudoji vasarą apsauginius kremus nuo saulės?

- Taip
 Ne

23. Kaip dažnai būna, kad kosmetikos priemonė Tau netinka?

- Dažnai
 Kartais
 Retai
 Taip nebūna niekada
 Nepamenu

24. Kokie pašaliniai reiškiniai pasireiškė, kai supratai, jog priemonė Tau netinkama?

- Išbėrė odą
 Išsausėjo oda
 Sudirgo oda
 Visi naudoti kosmetikos gaminiai man tiko
 Kita _____

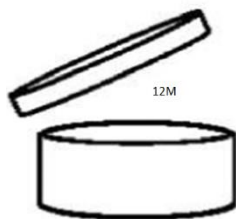
25. Kokia makiažo priemonė Tau dažniausiai pasitaiko, jog netinka?

- Lūpų dažai
 Blakstienų tušas
 Pudra
 Kita (įrašyk) _____
 Visos naudotos makiažo priemonės man tiko

26. Ką reiškia paveikslėliai, kuriuos galima pamatyti ant kosmetikos gaminių pakuočių?

Paveikslėlis A

Paveikslėlis B

- Galiojimo laikas po atidarymo. Paveikslėlis _____ (įrašyk)
 Geriausia naudoti iki. Paveikslėlis _____ (įrašyk)
 Nežinau

27. Kurioje klasėje mokaisi?

(įrašyk) _____

28. Kiek tau metų?

(įrašyk) _____